

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

44 H
500
1931

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

38

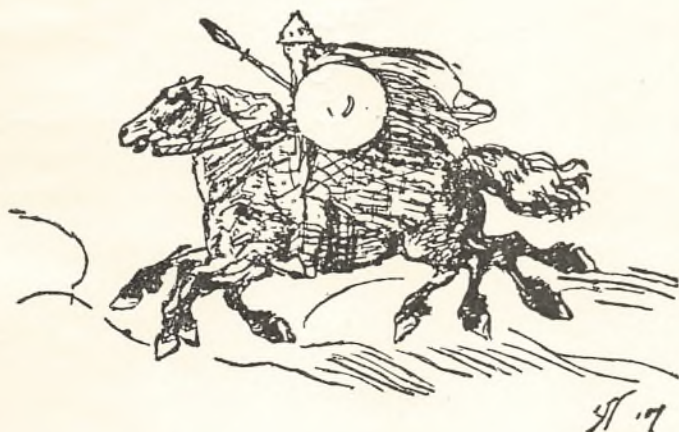
Udgivet af Selevsforeningen

1931

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

38

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1931

*Hvad solskin er for det sorte muld,
er sand oplysning for muldets frænde,
langt mere værdt end det røde guld
det er sin Gud og sig selv at kende.*

*Som solen skinner i forårstid
og som den varmer i sommerdage,
al sand oplysning er mild og blid,
så den vort hjerte må vel behage.*

*Vorherre vidner, at lys er godt,
som sandhed elskes, så lyset yndes,
og med Vorherre, som ler ad spot,
skal værket lykkes, som her begyndes.*

Sorgen.

Af

Povl Hansen.

Det sker undertiden, at man møder forfattere, der på en underlig sentimental måde skildrer døden som menneskets miskendte ven; han er den vemodige, tungsindige engel, der — skønt udsendt af Gud — dog frygtes af menneskene; de hverken vil eller kan påskønne *ham*, der dog mener det så godt og blot vil bære dem hjem til Gud.

Denne opfattelse af døden vender Grundtvig sig ofte meget skarpt imod. Man behøver blot at mindes salmeordene:

»Døden er den sidste fjende,
vi med Gud skal overvinde,
Gud med os skal træde på.«

Og mange andre steder vender Grundtvig tilbage til de samme eller lignende udtryk. Døden er »rædslernes konge«, menneskets sidste og forfærdeligste fjende. Kun ved Guds hjælp kan han af os overvindes.

Jeg tror, at Grundtvig har ret.

Men når døden således er menneskets afgjorte fjende, er det så meget mærkeligere netop at træffe en engel i dens ellers så frygtelige følge. *Den* engel det er sorgen. Den deler skæbne med alt det øvrige, som befinder sig i dette følge, at den får aldrig lov til at komme ind gennem himlens porte. Fra livets og evighedens land er den for evig udelukket og skilt fra menneskene.

Overfor denne engel er udtrykket menneskets »miskendte ven« åbenbart bedre på sin plads. Et af St. St. Blichers fineste og skønneste digte er netop skrevet »Til sorgen«. Digteren ser sorgens engel stående derfremme på den vej, han skal vandre, og han taler til englen:

»Du, som tavs med sænket hoved står
lig en lilje, knækket på din stængel,
tornekransen om det sorte hår, —
glædens stille, blege søsterengel!«

Og han spørger, om den, om sorgen da også som glæden kommer fra Gud, eller om den kun har til opgave at såre hjertet. Men straks svarer han sig selv herpå: Jo, sorgen vil styrke os, samtidig med at den bøjer os; den løfter vort øje fra jordens mørke op mod det evige lys.

Mon den gamle digter, der selv kendte så nøje til sorgen, har ret? Også sorgen udgår fra Gud, og som alle Guds engle (d. e. sendebud) har også den sit ærinde at udrette. Den skal, siger Blicher, løfte vort øje op fra jordens mørke, fra dens jammer og elende, op mod den evige lysets verden, som er vore længslers mål og målet for vor vandring.

Et af vore alvorlige gamle danske ordsprog siger: »Tåren opstår i øjet, men den skal falde i barmen«; den skal nå ind til hjertet og blødgøre hjærtageren, at den kan give den himmelske sæd gode voksekår. så den kan modnes til den gyldne høst. Tåren ligner regnbygen, mener det gamle ordsprog; den kan mennesket ikke undvære. Vi kan ikke leve vort liv under et bestandigt lykkins solskin; der må både modgangens storme og sorgens tårebyger til, om høsten skal fuldkommes. Legenden fortæller jo i sin muntre billedtale om St. Peder, der en gang fik lov til at råde for sommerens vejr. Sol

og regn lod han veksle, så planterne tegnede til en høst så god, som aldrig før; men St. Peder havde glemst stormen, og kornet gik i leje. Det savnede træstof i strået. Høsten blev ødelagt. Det rådnede op.

Heller ikke menneskene kan undvære stormen, *modgangens storme*, uden dem bliver menneskene vege og bløde. De bliver som lejesæden, og høsten mislykkes. Modgang og hindringer er til for at overvindes. Over indgangsdøren til et af vore danske »øvelshuse« står afdøde højskoleforstander Alb. Albrechtsens korte rimord: »Kraften øges, som den øves«. Ja sådan er det, og sådan må det være: Enhver hindring på vor vej, den vil, når den ved trofast arbejde gennembrydes og overvindes testamentere sin overvinder en herlig arv, nemlig en øget kraft til dermed at møde den næste og måske endnu større modstand — en modstand så stor og så stærk, at havde man ikke under arbejdet og kampen med den forrige og måske mindre modstand, fået kræfterne øvet og derved øget, da vilde man ikke have kunnet tage kampen op med denne sidste og større. Men nu kan der atter kæmpes med udsigt til også denne gang at sejre.

Og under alt dette modnes mennesket, kræfterne vokser, træstoffet udvikles. Der bliver ikke lejesæd. Modgangens storme har hindret det.

Vi mennesker kan ikke undvære modgang.

Men vi kan vist heller ikke undvære tårebygen. Om den imidlertid bliver til velsignelse afhænger dog i høj grad af, hvordan mennesket er indstillet til at tage imod den, når den kommer. Hjærtet kan være så dødt og så koldt, at det er, som tårerne fryser, de bliver til hagl og hæрге hjærteageren. En mand kom ved jærnbane-stationen ind i en kupé, hvor der sad ganske alene en ung pige og græd meget voldsomt. Den indtrædende spurgte fuld af medynk, hvorfor hun dog græd så bitterligt. En god stund tav den unge pige; men pludselig

river hun hænderne fra det opsvulmede ansigt og udbrøder med en stemme, der slår over som i raseri: »Jeg græder, fordi jeg er gal«!

Herpå var intet for manden at svare; han forstod, at her var sorgen som en haglbyge gået hen over en hjerteager, og hver en evighedspire derinde syntes knust under uvejret. Denne bitre gråd, denne vredens og raseriets gråd blev hende kun til forbandelse.

Der er andre mennesker, der ligesom søger på enhver måde hurtigst mulig at befri sig fra sorgen. Midlerne dertil er da i reglen allehånde adspredelser og fornøjelser. Tåren må ikke nå at »falde i barmen«. Man stiller sig i den værste træk, netop dér, hvor letsindets vinde kan stryge én hen over kinden og allerede dér borttørre tåren, før den når videre på sin vej.

Måske kan det på denne måde lykkes mennesket at glemme sine sorger, at holde sig dem fra livet; men til velsignelse bliver de mindst af alt. De bliver til ingenting; trækvinden tager dem, de forsvinder sporløst.

Eller der kan være et sind af modsat art, et menneske, som netop gemmer på sine sorger, passer omhyggeligt på, at ikke en eneste skal undslippe. Et sådant menneske fører som det nøjagtigste regnskab over sine sorger, fører bog over sine tårer.

Det vil dog hurtigt vise sig, at den måde at forholde sig på overfor sorgen fører uomgængelig til det resultat, at modtageren får *for mange* sorger til sin beskikkede del. Alt som han lader blikket glide over bogens sider og prøver på at summere resultatet op, synes dette at vokse over alle rimelige mål. Hvilken anden, den ulykkelige vil prøve at sammenligne sig med, falder sammenligningen ud til den andens fordel. Selv synes han, at være den ulykkeligste af alle. Vorherre må ganske særlig have noget imod ham, siden han således foruretter ham. Han går »i rette« med Gud, at han

således overlæsser ham med sorger; han bliver bitter imod Gud. Som derude på marken alle regndråberne søger ned mod lavningen, og som de står dér og siver og sumper og ved sin overflødighed gør stedet uskikket til at bære høsten frem, således vil også det tunge og lukkede sind, der gemmer på tåren, stå fare for at blive surt og sumpigt og derved på samme måde blive et dårligt voksested for evighedslivet.

Den gamle Grundtvig-ske prædikant Peder Larsen Skræppenborg plejede jo at sige om sådanne mennesker, at de var »sure« og derfor trængte til »at blive drænedede«. Og han har ret; mennesket kan ikke selv gemme sine tårer, det går ikke an således at bogføre sine sorger, ti da får vi for mange.

Men hvad skal vi mennesker da gøre ved tåren. Vi må ikke lade den falde over vort sind som hagl; vi må ikke lade den tørre bort af letsind og fornøjelser; men vi må heller ikke bogføre dem og gemme dem. Hvordan skal vi da bære os ad med dem, at de dog måske kan blive os til velsignelse.

Ja, herpå får vi det herligste svar af en anden prøvet mand, en anden »sorgernes mand«, David. Han er en af dem, der kender til de »tunge tider«, der »langsomt skrider«, mens de stride tårer furer hans kind.

Men ved denne mands side sidder sorgens engel og viser ham udvejen; også hans øje bliver som Blichers løftet mod lyset, op mod Gud, og på hans læber fødes den forunderlige, betagende bøn: Herre, »gem mine tårer i dit tårebæger.« Sorgen viser David hen til Gud; hver en sorg bliver for ham *et ærinde* hen til hans himmelske far. Herren alene kan gemme tårerne, at de ikke bliver betydningsløse eller til det, som er værre, til forbandelse. Han alene skal holde bog over dem og holde tal på dem. David spørger netop senere i den samme bøn: Herre »har du talt dem?« Det ved David godt, at

han har. ti »du er min Gud«; men selv vil David ikke have noget at gøre med at tælle dem; han vil ikke fristes til at gå i rette med Gud. Nej han véd, at bringer han dem til Gud, og får *han* lov til at gemme dem, da vil David en gang få dem tilbage som ædelstene i den livets krone, der er henlagt til ham ved »løbets slutning«. Da vil de stråle imod ham med glimt af den forståelsens glæde, der skal møde mennesket en gang, når alle tåger hæves og alle de store »hvorfor« er besvaret, og vi ser bekræftet det gamle ord om, at alt det, der var tænkt os til det onde dog af Gud blev vendt til det gode, og hvert et dybt og smerteligt »hvorfor« er afløst af et lige så dybt og lyksaligt »tak«, den tak, der skal forme sig som det ny og evige halleluja, ved hvis frembrud »englene tie og smile«.

Nordens nationale opgaver.

(Foredrag ved det nordiske højskolemøde på Askov
folkehøjskole sept. 1931).

I selve vort emne er der udtrykt en fordringsfuld påstand, den nemlig, at de nordiske folk har fælles opgaver at løfte og løse. Det er åbenbart, at de nordiske folk hver for sig har særegne nationale opgaver at røgte. Finnerne maa værne sig mod den kolde østenvind, nordmændene strider for at faa den skjulte skat i egen mark stedse bedre frem i lyset, og vi danske har vort søndre led at tætte og styrke, så det både kan tjene som et fast lukke og som et åbningsled, der i rette tid kan gå på lette hængsler.

Men tør vi kalde nogen af disse eller andre opgaver fællesnordiske? Svaret på dette spørgsmål afhænger nok af et andet spørgsmål, nemlig: Er samhørigheden mellem Nordens folk en sådan virkelighed, at fortræd et steds i Norden føles som smerte af nordiske frænder i syd og nord, i vest og øst?

Om de nordiske folks samhørighed er der ofte talt klare og stærke ord. Vor gamle historiker *C. F. Allen* sagde: Her i Norden er der »en fællesånd, som hviler over det hele, og en røst, som lyder gennem tiden og mer eller mindre tydelig udsiger, at skæbnen dog er fælles, og intet af folkene tør være ligegyldigt ved det andets ve og vel.« Forfatteren *C. Rosenberg* udtrykte overfor den nationalliberale skandinavismes mænd, at »her er ikke blot tale om en broderfølelse som grundlag

for en gensidig yden-hjælp, men om en fællesfølelse i højere forstand.«

Ved de nordiske interparlamentarikeres møde på Dybbøl 1926 udtalte ordføreren for den svenske delegation, professor *Lindskog*, Lund: »Vi ved, at Danmarks sorg er Sveriges sorg, og i dag kan vi vidne, at Danmarks glæde er Sveriges glæde.« Professor Lindskogs ord var et ord mellem brødre, Sverige kunde med samme oprigtighed have udtalt brodersindets samhørighed mod øst og vest.

Stærkest og oftest blev det fælles nordiske utvivlsomt udtrykt af *Björnson*. Når han ved mødet efter Grundtvigs jordefærd den 12. sept. sagde: »Med skandinavisme mener vi ikke et nordisk kejserrige..... men vi mener et *fællesskab i Nordens ånd* for at få frem alt det, som den kan vokse af.... Jeg føler ved at stå sammen med arbejdere for *frihed* og *ånd* i Norden, at her står vi på fremtidens grund,« så udtrykkes her det afgørende: *fællesskab i Nordens ånd*. Det er fællesfølelsen i højere forstand. Samhørigheden ligger os nordiske folk dybt i blodet. Den er os i kødet bårn.

Med det ydre samarbejde gik det op og ned. Hvad en enkelt genial kvinde byggede op af nordisk samvirken — fra oven af, men dog på afgjort hjemlig grund, måtte selvfølgelig mislykkes, da tyske fyrster vilde misbruge det fællesnordiske i magtpolitiske øjemed. Fællesskab mellem mennesker og folk lader sig ikke fremtvinge, lader sig heller ikke misbruge. Hver gang det nordiske samarbejde skulde misbruges i personlig eller nationalegoistisk tjeneste, kom der en kraftig reaktion, som for øvrigt viste sig at blive til gavn for Norden. Således skete den kraftige folkerejsning i Sverige i 1520erne, i Danmark omkr. 1660, i Norge efter 1814. Ud af misbrug og forsøg på undertrykkelse voksede et stærkere Norden frem. I et langt tidsrum af det 19. aarh. var

mange her i Danmark tilbøjelige til at se på nordisk samvirken ud fra et ensidigt dansk nyttestandpunkt. Man udfoldede ivrige bestræbelser for at få Norden til at stå bag Danmarks sydgrænse. På denne grænses tvivlsomme retfærdighed tænkte man mindre. I broderskabsfølelsens navn appellerede man til nordiske frænder om hjælp. Megen svulstig tale blev brugt, og kraftig misbrug af det nordiske, om end ubevidst, blev øvet. Reaktionen kom som bekendt. Men den nordiske samhørighed har holdt sig. Det er ikke gået, som ulykkesfuglene har spået efter hvert nederlag og hver rift i det nordiske samarbejde. Efter 1864, som i 1905 og 1931 har der været folk, der har sagt: nu væk med den skønne illusion om det nordiske sammenhold. Det var kun en skøn drøm.

Trods alle knubs tiderne igennem binder Nordens ånd os sammen. Brødre tog — da de var drenge — hyppigere tag med hinanden indbyrdes end med andre drenge. Da de blev voksne sagde de også hinanden drøje sandheder, som de måske ikke sagde til andre. Og dog holder de sammen, så den enes glæde er de andres glæde, og den enes sorg de andres sorg. Indbyrdes strid har vi ført i fortiden, brydninger vil næppe kunne undgås i fremtiden. Thi vi har — som Troels Lund siger — en »fælles ståen på vor ret, hård hos svenske, voldsom hos nordmænd, stædig-sejg hos danske. Men naturen har også »udrustet dem med et eget blødt sindelag bag ved dette rettens stive læbælte. Ingen ven er så fintfølende og hensynsfuld som en svensker, så trofast som en nordmand, så jævn og bøjelig som en dansk. Er de tre brødre først gennem samliv nået så vidt i forståelse, at de er blevet venner, slippes taget ikke mere. De holder indbyrdes sammen. De er skikkede til fællesarbejde i Nordens store andels-virke.«

Dette andelsvirke mellem 5 selvstændige nordiske folk vender både indad og udad.

Vi spørger da igen: Tør vi pege på fællesnordiske nationale opgaver? Bjørnson sagde, som jeg før nævnte: i arbejdet for *frihed* og *ånd* står vi på fremtidens grund. Dette er Nordens løsen i nutid og fremtid. Indadtil mellem de nordiske folk indbyrdes bekender vi os til friheden. Det er sandt, at på frihedens grund skal folket, og folkene, bygge deres fremtid. Kun på frihedens grund kan retten vokse. Aldrig på tvang. Det var efter denne grundlov Nordens største folk handlede i 1905. Sverige vendte frihedskravet mod sig selv og lod det ske fyldest overfor Norge. Ånden af 1905, som nok tør kaldes Nordens ånd, fik ny næring i 1918, da Island blev sidestillet med Danmark og de andre nordiske folk. Disse to handlinger har mægtigt styrket sammenholdet i Norden. Det var ord af omfattende betydning den islandske minister Jon Thorlaksson udtalte ved interparlamentariernes møde på Dybbøl i 1926: »Jeg tror, at Danmarks optræden i 1918 og dens følger er et udpræget eksempel på, at den stærkeres højsind fremkalder den svageres hengivenhed og kærlighed.«

Denne udtalelse afsvækkes ikke, selv om det, der endnu er tilbage af dansk-islandsk statsfællesskab, helt skulde ophæves. Hvis det islandske folk om nogle år vælger at udtræde af forbindelse med Danmark, vil en sådan handling ikke ledsages af bitterhed fra vor side. Vor opgave må være, uanset de formelle forbindelser, at styrke den åndelige forbindelse mellem folkene, og så for øvrigt håbe på, at vore politikere vil være vise nok til at fjerne alle kunstige hindringer for et frit handelssamkvem mellem folkene. Nordens historie fortæller om en stadig udvikling henimod det enkelte folks politiske, økonomiske og kulturelle selvstændighed. Denne udvikling kan ikke trodses. Men netop ved at anerkende det enkelte folks fulde selvbestemmelsesret bliver et

frugtbart samvirke muligt. Vi har for stedse opgivet *enheden*, men arbejder nu for *enigheden*.

Men vi må være klare over, at folkenes skæbne gror langsomt. Jeg mener, at 1905, 1918 og de nordiske folks frie samarbejde under verdenskrigen — og her tænker jeg ikke mindst på Norges og Sveriges aftale af august 1914 om, at hvad end skete under krigen, så skulde de to folk ingensinde træffe krigsforberedelser mod hinanden — betegner Nordens gode skæbne. Men den kan forstyrres, alvorligt hindres i dens udvikling ved egoistiske og overilede handlinger. Hver gang vi handler mod de andre, som vi ikke vilde, de skulde handle mod os, da krænker vi Nordens gode skæbne.

Nordens folkelige løsen er et arbejde for frihed og ånd. Men dette løsen skal først og fremmest gælde mellem os selv indbyrdes. Hvor national tvang endnu findes i Norden, må det nævnes, selv om det kan svie på sine steder, og et arbejde for national frihed i hele Norden må være vor opgave.

Endvidere må de, der vil arbejde for Nordens gode skæbne, fornægte selvtægt og alle voldsmidler Nordens folk imellem. En paradisisk tilstand i Norden uden brydninger og modsætninger kan vi ikke tænke os og kan heller ikke ønske. I arbejdet for at udforske de nordligste ismarker, i et frit handelssamkvem, i arbejdet på åndslivets store mark må vi nordboer færdes i fri kappelstrid. Det er min overbevisning, at vi under en sådan kappelstrid vil knyttes sammen med mange bånd. Kommer uenigheden frem — og det sker let, fordi Nordens folk er stolte og selvfølede folk — da bør vi enten forhandle os til rette eller lade den upartiske fremmede sagligt dømme os imellem. Dette at to nordiske folk i fællesskab går til Haag er der i mine øjne intet forsmædeligt ved, næppe engang noget beklageligt ved. Ved at gå til Haag og loyalt bøje sig for afgørelsen kan

de give den øvrige verden en tiltrængt lære. De nordiske folk får derved en mission af største betydning.

Vi skal nemlig ikke i vor lidenhed glemme, at vi også har en opgave blandt folkene. Nordboer greb tidligere dybt og afgørende ind i de nordeuropæiske folkeslags skæbne, vore forfædre havde et stort virkefelt. Men livsvilkårene blev ændrede, politisk og økonomisk blev vi stedse relativt svagere. — Men vor opgave i verden, vor mission, om man vil, er ikke blevet mindre. I 1872 sagde Bjørnson til Nordens unge: »Disse (de unge) lægger jeg da indstændig på hjerte, at det folk, som ikke har en mission, har heller ingen fremtid, og denne hverken bæres eller anvises af nogen enkelt mand, men alene af folkets arbejde.« Nordens Opgave er ogsaa udadtil at arbejde for frihed og ånd. Til den opgave skulde vi stå vel rustede. Hvor i verden findes der som i Norden selvstændige folk med så udpræget fælles indstilling! Fælles oprindelse, nærmeste slægtskab i sprog og kultur, vor historie sammentvundet ved utallige minder. Forskelene inden for Nordens grænse tiltrækker næsten mere, end de adskiller. Andetsteds i Europa er det anderledes. Nær de store og små landes grænser støder næsten uoverstigelige modsætninger sammen.

Det ansigt, Nordens folk vender ud mod verden, er kun ét ansigt. Vor røst lyder derfor ogsaa med mere vægt, end man måtte vente i betragtning af vor lidenhed. På folkeopdragelsens område, på det økonomiske samvirkningsområde som i Folkeforbundet har verden flere gange hørt efter den nordiske røst.

Den lyder for *frihed* og *ånd*. Hvor nordisk nationalitet møder fremmed folkeslag, har vi hævdet national frihed. Under mangeårigt fremmedherredømme i øst og syd har vi kæmpet for nationalitetens selvbestemmelsesret. Det har under denne kamp været overordentlig betydningsfuldt, at Norden stod sammen. Det har givet vor

sag mere vægt. Af de mange klare udtalelser herom skal jeg, hvad det tysk-nordiske mellemværende angår, kun nævne et ord af redaktør *Ernst Schröder*. For år tilbage udtalte han ifølge »Hejmdal«: »Thi bag den nuværende grænse står ved siden af Danmark tilsyneladende de nordiske stater: Sverige og Norge. Man bør ikke overvurdere denne solidaritet, men kendsgerningerne bliver dog ved at bestå, at det lille nordslesvigske problem set i den store nordeuropæiske sammenhæng er bleven et europæisk problem.«

Når Norden nu i helt anderledes forstand end i skandinaviens tidsalder står bag vor sydlige grænse, skyldes det den lykkelige kendsgerning, at vi nu har en retfærdig grænse, så vidt det overhovedet er muligt at trække en sådan, hvor to nationer og to kulturer støder sammen og er indfiltret i hinanden. Endvidere har vor stilling til det tyske mindretal i Nordslesvig i de svundne 10—11 år klarlig vist, at vi vil yde tyskerne fuld kulturel og økonomisk frihed. Vi har fra vor side gjort, hvad vi kunde, for at det håb, som Ernst Schröder udtalte i den før nævnte sammenhæng, kunde ske fyldest: »at kulturerne på en anstændig måde kan brydes på et grundlag, som muliggør, at det tysk-nordiske forhold ikke forstyrres.«

Det forekommer mig, at det er en af Nordens mest nærliggende og største opgaver at gøre alt, hvad vi kan for at bygge bro mellem nordisk og tysk kultur. Jeg for min del indrømmer, at jeg meget hellere sejler med skib mod vest, end jeg rejser med tog mod syd. Jeg mener, at vi kulturelt og åndeligt vilde stå os ved at have ikke blot et, men mange vinduer vidåbne mod vest. — Derom kan vi selv bestemme. Men den samme frihed har vi ikke mod syd. Ifølge forholdenes natur er vi stillet tæt op mod tysk kultur, vi kan ikke trække os tilbage fra den, uden at den følger os, vi kan og vil ikke trænge

den tilbage med voldsmidler, vi kan heller ikke bygge nogen mur imellem de to kulturer. Vort eneste håb er lige ret for loven og nordisk ånds og kulturs egen iboende kraft til at hævde sig. Vor opgave er her af dobbelt art. Vore kræfter må sættes ind paa at styrke vor egen kultur i de udsatte egne, hvor de end findes i Norden. Men vi bør tillige i stigende grad knytte forbindelse med frisindede kredse hinsides grænserne. National bevidsthed og national selvhævdelse skal ikke være mål i sig selv, det er skridt på vejen frem mod international forståelse og samarbejde i en grad, som vi slet ikke endnu kender. Norden skulde gå forrest i arbejdet herfor. Vi, som har kendt til indbyrdes national fjendskab, vi, som har lært at overkomme og besejre det indbyrdes fjendskab, vi, som har lært forståelsens og venskabetets velsignelse, det er vor hellige pligt at arbejde videre for denne forståelse. Har vi fordømt krigen mellem brødre, må vi så ikke også komme der til, at vi fordømmer den mellem fjernere slægtninge! Hvis Norden bekender sig til løsenet: *frihed og ånd*, men frihed og ånd forbunden, da må det føre til, at Norden frasiger sig brugen af voldsmidler.

Til våbnenes brutale afgørelse er der knyttet så megen uret og skam, så det må meget ønskes, at stedse flere vil opleve et nej til alt dette som et »kategorisk imperativ«. Det er vel uforglemmelig sandt, at national frihed stundom blev hævdet med våben i hånd, men det er ligeså uforglemmelig sandt, at våbnene brugtes i menneske- og folkedødens tjeneste. Krigens magtprincip er friheds og ånds uforligelige modsætning. Det er en ulykke for Norden, om vi i mindste måde kaster vor lid til sidste krigs eller kommende kriges terningespil. I fredens arbejde på frihedens grund skal nordisk ånd føre kampen for sin tilværelses ret. Jo mere det bliver os klart, desto bedre vil vor fremtid i virkeligheden være

betrygget. Mens politikerne fremdeles grabler, om der skal ofres 20—30—40 mill. kr. på landets krigsberedskab, siger nogen af os: vi vil ikke mere. Og vi siger til vore medmennesker: rust ikke til nogen krigsførelse, deltag ikke i krig.

Men hvis krigen dog alligevel kommer, hvad så? Da skal vi hverken fejgt finde os i hvadsomhelst eller fungere engle, der tåler hvadsomhelst. Vi skal ikke bøje sind og vilje for uretten. Vi skal bekæmpe urettens håndlangere med alle menneskeværdige midler, men vi skal ikke bruge voldsdåd. Vi skal, som Hamlet sagde, ikke behandle modstanderen efter hans ære, men efter vor egen ære. Sønderjydernes økonomiske og åndelige kamp skal vi føre, måske i en meget stærkere form. Ingen kan på forhånd udtale sig i enkeltheder om en sådan kamp. Sønderjyderne gik i sin tid bort fra en ret skarp protestpolitik til H. P. Hanssens hensigtsmæssighedspolitik. Folkets førere måtte her til sin tid give råd, om vi kom ud for en ny stor ulykke.

Hvad vi som enkeltmennesker og folk i tide skal gøre os klart er to ting:

1. Vi vil opgive alle planer om krigsdeltagelse.
2. Det antimilitaristiske er os ikke nok. Der er en veg og slap antimilitarisme, som er døden i et folk, den har vi intet med at skaffe, den kamp, vi vil føre, har hverken brug for halløjpatrioterne eller de nationalt ligegyldige og slappe. Vor rustning skal være usvigelig trofasthed, dygtighed til at føre alle menneskelige kampmidler frem, udholdenhed, om så skal være udholdenhed i lidelse.

Mange endnu vil eller kan ikke forstå, hvad jeg her siger. Nogen har endog råd til at håne det syn, som jeg med mange bekender mig til. Nuvel! De kan få medhold i dagens og årets begivenheder. Men jeg er intet

øjeblik i tvivl om, at fremtiden vil gøre deres antagne klogskab til skamme.

Det er mit håb, at nutidens og fremtidens børn vil være trofaste mod de nordiske folks kultur og nationalitet, og at de vil hævde vor kultur og nationalitet på friheds grund og med de åndens midler, hvormed alene det, som er af ånd, kan bevares. Kan nogen agte denne opgave ringe! Nej, det er en stor opgave. Og det er vor opgave.

I et arbejde for frihed og ånd mellem hinanden indbyrdes og udadtil i forhold til de andre folk har Norden faaet anvist sine nationale opgaver og sin fremtid. I den ånd skal også folkehøjskolen gøre sin gerning. Og lad mig så slutte med Bjørnsons kærlige og kraftige ord til Nordens ungdom:

»Folkeånden hedder den Herrens engel, som nu kalder på dig, og som støtter dig, når du er træt og giver dig ind til religionens trøst igen, hvergang du tvivler. Folkeånden hedder han, som lærer dig at lære tålmod, tarvelighed, utrættelighed og bøn, han, som frier dig fra det fremmede og fører til dig *det* deraf, som du vokser af, han, som bærer folkenes suk for Alfaderens trone, og som kommer igen med det svar: vær trøstig, jeg har bevaret eders lille stamme mellem de store, fordi jeg vil give den en gerning at gøre.«

Uffe Grosen.

Det grønlandske spørgsmål. Danmarks ret og Norges krav.

Denne sommers stærke diskussion — både offentligt og mand og mand imellem — om suverænitetsretten til en del af Østgrønlands kyst har vel endnu i højere grad end stridighederne i årene fra 1921—24 vakt interesse for det statsretslige forhold mellem Danmark og Grønland. Dansk suverænitet over *hele* Grønland er anerkendt af de fleste nationer, i hvert fald af dem, der kunde tænkes at have mest interesse i Grønland, undtagen Norge. Da Danmark ved en bekendtgørelse af 10. maj 1921 over for andre nationer fastslaar Danmarks højhedsret over hele Grønland, vågner der i Norge en modvilje mod denne erklæring over for en bestemt kyststrækning på Grønlands østkyst, i det væsentlige det, der kaldes Mackenziebugten, Nordmændene har en tid kaldt den Myggebugten, og nu skal det efter Devolds okkupation hedde *Erik Raudes* (eller *Raus*) land.

Det er beklageligt, at man ikke allerede i 1924 fulgte de røster, der krævede en retslig afgørelse ved den internationale domstol i Håg, men nøjedes med en *modus-vivendi* aftale, der Danmark og Norge imellem lod hovedspørgsmålet om suveræniteten til den omstridte kyststrækning stå åbent indtil 1944.

Mere beklageligt er det i 1931, at de to lande ikke kunde enes om — i fællesskab — at indanke sagen for domstolen i Håg. Det virker ret uforstående på os, at

Lauge Kochs videnskabelige ekspedition kunde få den indflydelse på en del af Nordmændene, at en norsk okkupation blev følgen deraf. At Danmark derved ene måtte indanke sagen til retslig afgørelse, er der jo ikke noget forkasteligt eller mærkeligt i, men den skandinaviske stilling mellem de nationer, der i *fællesskab* ønsker en mellemfolkelig retsafgørelse, er herved blevet stærkt svækket udadtil. Det ser saa meget mærkeligere ud, fordi Nordmanden Fridtjof Nansen var en af verdens store på det område.

* * *

Grønlands første kolonisation.

I det følgende skal nogle historiske rids give en baggrund for den nuværende stilling. Vi har gennem sagerne ret gode oplysninger om Islands og Grønlands beboelseshistorie. Da Harald Hårfager 872 vandt sig herredømme over hele Norge, blev hans regering af en sådan art, at de fribårne og frihedselskende høvdinge begyndte at udvandre til Island.

Landnamstiden på Island er fra 874—930. Lidt senere — omkring 950—60 — måtte Thorvald Asvaldsson og hans søn Erik (Erik den Røde) forlade deres gård på Jæderen for manddrab. De bosatte sig i Hornstrandir i nordlandet på Island. Her døde faderen, og Erik giftede sig ind i en kendt slægt og flyttede hen i nærheden af hustruens familie ved Bredefjord. Her blev atter denne stridbare mand indviklet i drabssager, og han blev ved tinget lyst fredløs i landet i 3 år. Gode venner hjalp ham og skjulte ham, indtil han havde fået et skib udrustet, for han vilde tage land et nyt sted. Gunbjørn havde tidligere set land vest for Island, og på Eriks tid vidste man, at der lå nogle Gunbjørnsskær. I 985 eller 986 forlod han Island og fandt land bag Gun-

bjørnsskærene. Da han 3 år efter kom tilbage, kaldte han det nye land *Grønland*, for at lokke folk dertil, som han sagde, og mange fulgte ham tilbage. Grønland blev altså i første omgang fundet og koloniseret af misfornøjede og eventyrlystne islændinge. I fjordene på Sydvest-Grønland grundlagde Erik d. R. et frit stats-samfund, hvor han og en del af hans landsmænd bedre end hjemme på Island eller i Norge kunde få albuerum for deres åbenbart meget djærve selvstændigheds-trang og uafhængighedslyst. Erhvervsforholdene var sikkert ikke ringere der end i det nordlige Island.

Øster og *Vesterbygden* (begge på vestkysten af det sydlige Grønland) menes at have været befolket omkring år 1000, omtrent samtidig blev landet kristnet. Der er fundet levninger af knap 300 gårde, hvoraf de 90 er i Vesterbygden. Der har været 16 kirker, hvoraf den ene var en domkirke, og 2 klostre. 1126 blev der et særligt bispedømme på Grønland. Omkring 3000 mennesker har boet der, da der var flest.

Erik d. R.s søn Leif den Lykkelige (Leiv den heppne) opdager i årene 1003—1006 *Vinland*, omkring St. Lawrence flodens munding. Det har været dygtige, dristige og foretagsomme folk, der for 900 år siden sejlede på de nordlige barske have.

Færøerne, Island og Grønland blev midt i 1200 tallet norske skatlande. Håkon Håkonsson samlede det hele, efter at han 1241 havde fældet Snorre Sturlason på Island. Dette skattelandsforhold varede godt 100 år. 1380 knytttes Danmark og Norge sammen, og de var et fællesmonarki til 1814. Handelsforbindelserne gik efterhånden over til den danske del af monarkiet. Vi må jo ikke glemme, at både Valdemar Atterdag og Dronning Margrethe kæmpede mod Hansa-handelsvældet, der havde en hovedplads i Bergen, og al handelsforbindelse med disse fjerne skatlande gik før den tid ud fra

Bergen. Andre forhold var medvirkende bl. a. den »sorte død«, i hvert fald samledes trådene lidt efter lidt i København, fælles-monarkiets hovedstad. Administrationen gik samme vej og var helt samlet i København kort efter 1660. I kirkelig henseende gik det på samme måde efter reformationen.

For Grønlands vedkommende har nedgangstiden begyndt, da det sammen med Norge kom under Danmark 1380. Handelsforbindelsen med Norge (Bergen) var blevet ringere og ringere. 1377 dør den sidste grønlandske biskop. 1389 hører vi om de første overfald fra Eskimoerne paa Kabluvakkerne. Evropæerne. I den første halvdel af 1400 tallet er Nordboerne uddøde.

De folk, der udsendt af Chr. I.¹⁾ (Johannes Scolvus) ad nordbovejen over Island—Grønland fandt Amerika 1472, tyve år før Columbus, fortæller i deres beretninger om de²⁾ krigeriske Eskimoer, som de må have truffet i Sydgrønland, i Østbygdens områder, men der er ikke antydning af bemærkninger om Nordboer eller evropæiske folk. Nordboerne var på den tid gået til grunde:

- 1) dels på grund af mangel på forbindelse med moderlandet og dermed mangel på uundværlige ting for dem som jern, træ, mel o. l.
- 2) dels på grund af degeneration, ensidig kødspise, på grund af indgifte, sygdomme m. v. Det fremgår af dr. Poul Nørlunds artikel i »Nationalmuseets bog om sjældne fund« 1925. Gravfundene ved Herjolfnæs viser dette,

---

¹⁾ Sofus Larsen: The discovery of North America, twenty years before Columbus.

²⁾ Bemærkningen om de krigeriske Eskimoer lyder i vore dage mærkeligt, da Eskimoerne fra Hans Egedes dage frem til nyeste tid — af alle — anses for at være godmodige, glade og fredelige mennesker.

3) og endelig måske (?) på grund af angreb af de krigerske Eskimoer.

I 1500 tallet er få ekspeditioner — deriblandt en dansk 1579 — ved Grønland uden at gøre landgang. 1585 er John. Davis i land på Grønlands vestkyst. 1605—07 sendte Chr. IV 3 skibe derop, og de tog vestkysten i besiddelse for den danske krone. Men først da Hans Egede 1721 i Godthåbseggen begyndte sin mission og samtidig søgte efter Nordboernes efterkommere, blev den nuværende kolonisation af Grønland begyndt.

Hans Egede. Den anden kolonisation af Grønland.

Allerede 1708 kom Hans Egede (1686—1758) i tanker om, at han burde rejse til Grønland og prædike Evangeliet for Nordboerne. Først 1721 kom han efter mange besværligheder af sted. Skibene udrustedes af et Bergensk handelselskab og støttet af kongen Frederik den Fjerde. Rejsen tog 2 måneder, og den 3. juli landede han på Håbets ø tæt ved det nuværende Godthåb. Han rejste hjem 1735. Landet blev i de følgende årtier koloniseret, uden at det kunde svare sig i økonomisk henseende. Derfor bliver handelen monopoliseret under »Den kongelige grønlandske Handel« fra 1774, og den 18. marts 1776 udstedes den *endnu gældende* kongelige anordning, hvori der staar: . . . »aldeles forbyder Kongen både egne ikke dertil privilegerede undersætter — og fremmede under straf af fortabelse af skib og ladning at besejle eller handle på bemeldte land.« Derefter angives alle kolonier og loger, »hvilket for nærværende tid strækker sig fra 60 nordlig bredde til 73 grad nordlig bredde, ... og de andre, der efterdags endnu måtte blive i landet anlagte, hvilken anlæggelse da, såsnart den er sket, tilligemed

beliggenheden skal vorde offentlig bekendtgjort til alles efterretning.«

Grønland blev ved denne kgl. anordning et lukket land og har været det siden, og når en ny koloni blev anlagt eller lagt ind under den grønlandske ledelse, blev det »offentlig bekendtgjort til alles efterretning«. Sådan skete det i 1894 angående Angmagsalik, hvor man havde fundet eskimoisk bebyggelse. Det skete i 1905, da Danmark lukkede vestkysten op til 74,30 n. b. Den norske regering gjorde *den gang* ingen protest. Det vil altså sige, at Norge på den tid ikke alene anerkendte Danmarks suverænitet over *hele Grønland*, men også at den danske regering havde ret til at udvide handelsmonopolets område.

Hvorfor udstedte Danmark denne skrappe anordning for ved denne at gøre Grønland til et lukket land? Det har været missionærernes syn på Eskimoerne, der har været det afgørende. Det gjaldt om — trods handelsunderskuddet — at opretholde Grønlands *Conservation*, for at ikke indbyggerne skal prisgives. Denne opfattelse har indtil i dag været det afgørende, og vi kan roligt med den som baggrund sætte Danmarks koloniale indsats i Grønland ved siden af de store kolonimagters andre steder. Danmark indtager en absolut første plads, når vi tænker paa uegennytte og idealitet over for den indfødte befolkning. Til støtte for den almenkendte sandhed anfører jeg nogle ord af Fridtjof Nansen. I »Eskimoliv« skriver han, at Eskimoerne »har været lempeligere behandlet end noget andet naturfolk, som har været udsat for civilisationsforsøg. Den danske regering fortjener i sandhed verdens højeste anerkendelse for sin optræden i denne henseende, og det var kun at ønske, at andre stater vilde følge det her givne eksempel. Man kender næppe noget andet jagtfolk, der er kommet så stærk i berøring med civilisation

og kristendom og har holdt sig så godt og såvidt længe.«

Det er ikke uden betydning at have det i erindring, når man f. t. hører både norske og andre røster, som kræver Grønland lukket op.

* * *

Danmark—Norge 1814—21.¹⁾

Årsagen til de sidste års forskellige opfattelse af Danmarks suverænitet over hele Grønland, — som det har givet sig udslag i norske og danske synsmåder, — må for en del søges i de lange forhandlinger om opgøret mellem Danmark og Norge ved adskillelsen; disse forhandlinger tog 7 år. Da Danmark tvunget af den hårde nødvendighed måtte søge fredsforhandlinger med Sverrig i vinteren 1813—14, forsøgtes der fra dansk side at få afståelserne til Sverrig så små som mulig.

Sverrig søgte at få den fra fortiden arvede plan — om at få Norge knyttet til Sverrig virkeliggjort. Danmark forsøgte først at tilbyde det nordenfjeldske Norge. Det blev stærkt imødegået fra norske statsmænds side, og den 4. jan. 1814 fik den danske forhandler Bourke i Kiel kort og bestemt at vide, at Carl Johan ingenlunde kunde antage det forslag om afståelse af Trondhjem stift og amt. Carl Johan vilde have hele Norge afstået med det samme. Den 7. jan. får Bourke i Middelfart en ny instruks, hvori der står: »Kongeriget Norge med alle de højhedsrettigheder, som kongen har

---

¹⁾ Jeg har i dette stykke væsentlig henholdt mig til:
1) Prof. Erik Arups: »Grønland«, en historisk redegørelse 1924. 2) Arkivar Chr. Brinchmann: »Grønlands overgang til Danmark«, der findes i »Det norske geografiske selskabs årbok« 1919—1921.

arvet gennem sine forfædre . . . Færøerne, Island og Grønland ikke indbefattet.«

Den sidste bemærkning om *bilandenæs undtagelse* er skyld i al den senere strid. Dr. Bobé mener nemlig, at Bourke *selv* har tilføjet denne undtagelse, og både arkivar Brinchmann og højskolelærer C. P. O. Christiansen (se Dansk Udsyn 1924 om »Danmark—Norge og de nordlige øer«) gaar ud fra Bobés antagelse, og der er fra norsk side faldet meget stærke udtalelser både mod Bourke og Danmark i den anledning. Prof. Arup oplyser herom følgende: »Her maa jeg da indskyde, at dr. Bobés meddelelse om, at Bourke til sin instruktion af 7. jan. selv tilføjede notitsen om de »norske bilandes« undtagelse, ikke er rigtig; til sin instruktion har Bourke ingen tilføjelser gjort. . . . . Et eneste blik i akterne opløser saaledes hele den lærde legende. Vi behøver ikke med Bobé, der her støtter sig til en udtalelse af Bourkes ven Rist, at beundre Bourkes »åndsnaerværelse«, heller ikke med Brinchmann at se ham skælve af frygt for, at ordet »exceptes« skal afsløre ham som den løgner, han er. Der herskede, efter at man fra dansk side havde opgivet tanken om en delvis afståelse af Norge, overalt på forhånd en fuldstændig enighed om, at det, der skulde afstås, var kongeriget Norge og derfor hverken Grønland eller Island eller Færøerne.«

Den 14. jan. 1814 afsluttedes Kielerfreden, og det Norge, som derefter kom sammen med Sverrig (til 1905), var det, som er paa den skandinaviske halvø; atlantehavsøerne blev ved Danmark. I den opgørsforhandling mellem Danmark og Norge, som varede 7 år, henvises fra norsk side til de »norske skatlande«, som en del meget fraråder at blive knyttet til Danmark, men over for Danmarks krav om Norges andel i den fælles statsgæld (45 mill. rigsdaler), som man fra dansk side

fordrer, Norge skal betale $\frac{1}{3}$ af, gik man fra norsk side efterhånden ind på, som Brinchmann gør rede for, at allerede i 1817 er man inde på, at »naturlig billighet« tilsa at betale gjælden, uten hensyn til Kiel-traktaten og Wien-deklarationen; det gjaldt bare at fremme de motkrav, som det overordentlige Storting og Norges regering fra første stund havde stipulert, så at danskerne måtte slå dygtig av i sine fordringer«. 1819 finder Danmark og Norge hinanden i en enighed om, at Norge bør betale 3 mill. daler af den fælles statsgæld, (en part = $\frac{1}{15}$. af hele gjælden), og den 29. maj 1821 ender opgørsforhandlingerne med, at stortinget med 54 st. mod 21 vedtager, at Norge alene skal tilsvare den ved konventionen med Danmark af 1. september 1819 bestemte gæld af 3 mill. Hamb. bc. og derefter enstemmig udtalte:

Stortinget vedtager og erkender på Norges vegne at betale 3 mill. rd. Hamb. bc. som andel i det forrige danske—norske monarkis fælles statsgæld, og hvorved således alle gensidige fordringer i anledning af foreningen mellem Danmark og Norge skal være og blive aldeles op- og afgjorte.

Ved denne enstemmige beslutning anerkendte Norges storting altså, at suveræniteten over de »norske skatlande« var gået over til Danmark alene som en del af det dansk-norske monarkis fællesbo. Derfor fortsætter den norske konstitutionskomité ogsaa med: »De norske statsmagter har i tiden efter gjældsopgøret ikke fremsat noget krav overfor Danmark vedrørende Grønland«. (Arup.)

Stortingsbeslutningen af 29. maj 1821 var, som Brinchmann udtrykker det »alt avgjørende«, og efter den er Danmarks suverænitæt over Grønland en historisk kendsgerning.

Dansk højhedsret og norske fangstinteresser.

I hundrede år var der ingen — heller ingen Nordmænd, — der for alvor førte noget i marken mod Danmarks højhedsret til Grønland; men den 10. maj 1921 udsendes den danske bekendtgørelse om »Oprettelsen af Handels-, Missions- og Fangststationer i Grønland«, og under henvisning til anordningen af 1776 meddeles det, at »hele Landet herefter er inddraget under de danske Kolonier og Stationer og den danske Styrelse af Grønland, ... at det forbydes såvel danske som fremmede Undersåtter at besejle eller handle på Grønland.« Denne fastslåen af Danmarks højhedsret og den dermed følgende kontrol over al besejling af Grønland, fremkaldte en norsk — siden den tid — stadig voksende uvilje mod den danske højhedsret, idet norske ishavsfiskere siden 1880'erne jævnlige havde været i land på Grønlands østkyst i egnene nord for Scoresbysund.

Inden udsendelsen af bekendtgørelsen den 10. maj 1921, havde Danmark fået sin højhedsret over Grønland anerkendt fra en række stater. Begyndelsen blev gjort med¹⁾ »De forenede Stater« i 1916. En række

---

¹⁾ Da der har været forskellige »udlægninger« af godkendelsen fra U. S. A., som blev givet samtidig med, at salget af de Vestindiske Øer gik i orden, kan følgende maaske have interesse: I »New York Time«s søndagsudgave den 19. juli i år skriver Robert Lansing, U. S. A. udenrigsminister under verdenskrigen, en længere artikel om Amerikas køb af de (vore) vestindiske øer. Det fremgaar af artiklen, at Danmark er blevet »tvunget« til at sælge øerne. Robert Lansing skriver: »I den samtale, som jeg havde med hr. Bruun (den danske gesandt) i slutningen af oktober, da han meddelte mig, at hans regering ikke var tilbøjelig til at underhandle om salg af øerne, sagde jeg ham lige ud, at der var fare for, at Tyskland vilde benytte anledningen nu under

andre lande som England, Frankrig og Italien m. fl. godkender også. Danmark fik også i 1919 et mundtligt tilsagn om godkendelse fra den, som Nordmændene hævder, »overrumplede« udenrigsminister Ihlen, men under tryk af en voksende norsk folkestemning imod godkendelsen, vilde den norske regering ikke senere give denne godkendelse i skriftlig form. Fra norsk side vilde man ikke gå ind under den besejlingskontrol for de dele af Østgrønland, som gennem år havde været besejlet af norske fiskere og fangstmænd.

Adskillige både norske og danske ønskede dette spørgsmål indbragt for den internationale domstol i Håg, så vi havde fået en retslig afgørelse med det samme. Man gik imidlertid forhandlingernes vej, og til sidst blev det overladt en fælles dansk-norsk komité at udarbejde en overenskomst, som begge lande kunde godkende. Komitéens forslag til den senere omtalte »Grønlands-Aftale« blev underskrevet d. 28. jan. 1924.

Denne aftale er, som de sagkyndige kalder det, en *modus-vivendi* aftale, der lader hovedspørgsmaalet om

---

krigen til at absorbere Danmark, og at Tyskland måske vilde gøre dette for at få formel suverænitet over Dansk Vestindien, der eftertragtes af den tyske regering i flåde-øjemed. Danmarks fortsatte besiddelse af øerne kunde derfor blive en trusel mod Danmarks uafhængighed . . . I tilfælde af at Tyskland skulde vise aabenbar tilbøjelighed til at sætte sig i besiddelse af hans land eller til at tvinge Danmark til at afstaa øerne til sig, vilde U. S. A. blive nødt til at sætte sig i besiddelse af øerne og annektere dem, . . . idet vi aldrig vilde tillade, at øerne blev tysk. Denne åbenhjertige trusel om, hvad der kunde ske under visse omstændigheder, havde den forønskede virkning. Den 1. december meddelte hr. Bruun mig, at Danmark under nødvendighedens tryk vilde overveje overdragelsen af øerne til U. S. A.«

Danmark fik 25 mill. dollars for øerne, og U. S. A. anerkendte Danmarks suverænitet over Grønland.

suveræniteten for den omdiskuterede kyststrækning være uafgjort (for Danmark—Norges vedkommende) indtil 1944. Den omstridte kyststrækning blev de to lande imellem at betragte som *Ingenmandsland*. Aftalen blev godkendt af begge landes regeringer; men nu har vi jo oplevet — 7 år efter aftalens godkendelse — at Norge i kongens navn okkuperer et stykke land, som de selv hævdede burde være *Ingenmandsland* indtil 1944.

Der er stærke kræfter bag dette overraskende skridt. Der er fra norsk side — siden 1919 — gjort et omfattende arbejde på at finde beviser for, at Danmark ingen ret har til at lukke Grønland, at Danmarks suverænitet over Grønland er omtvistelig o. m. m.

»Det er naturligt, at man fra dansk side kan ønske til dette norske arbejde at give et svar, der tydeliggør det danske standpunkt,« skriver prof. Arup, og han fortsætter: »Denne opgave har jeg påtaget mig, fordi jeg må mene, hvor grundig i undersøgelsen og i det hele ædruelig i fremstillingen af dens resultater — dog har Sollieds og Solbergs afhandlinger allerede mødt kraftig indsigelse fra overbibliotekar Sofus Larsen — dette norske videnskabelige og officielle arbejde end er, betragtes saavel i Geografisk Årbok som i de derpaa byggede officielle udtalelser spørgsmålet i mange henseender ud fra synspunkter, der efter dansk opfattelse ikke er rigtige.« Jeg lader historieprofessorens ord være udtryk for den opfattelse, jeg har fået ved læsning af danske og norske fremstillinger.

Pladsen tillader ikke, at jeg kan give et så fyldigt billede af Danmarks indsats i nyere tid på Grønland, som jeg gerne vilde, men der er kilder nok til rådighed, for hvem der ønsker rede på det. Til Grønlands undersøgelse, kortlægning og andet videnskabeligt arbejde har Danmark ydet langt det meste og det stadig-

ste arbejde. Lige fra Peder Olesen Walløes konebåds-ekspedition til østkysten i 1751—53 til Lauge Kochs nuværende rejse, kan vi notere en lang række danske navne fra Gråh, Rink og Gustav Holm til Ryder, Amstrup, Mylius-Eriksen, Ejnar Mikkelsen, I. P. Koch og ikke mindst Knud Rasmussen. Der er en række engelske og amerikanske opdagere, jeg nævner blot Peary, der 1900 fandt Grønlands nordspids, Kap Morris Jesup, 1909 nåede han Nordpolen. Nansen gik 1888 over Indlandsisen, det samme gjorde i 1912 svejtseren de Quervain, i 1913 danskeren J. P. Koch og i ¹⁾ 1931 englænderen major Scott. Den omstridte kyststrækning på Grønlands østkyst er væsentlig navnegivet af engelske og tyske forskere.

Norske ishavsskipper har deltaget i fremmed som i danske forskerrejser, og flere gange har norske ishavsfartøjer ydet forskerne en afgørende hjælp, når de var i nød. Alt i alt må man dog hævde, at Danmarks indsats til udforskning af det store ugæstmilde land, er uden al sammenligning den største, og adskillige af de modige mænd satte livet til.

Striden nu er opstået på grund af norske rent økonomiske fangstinteresser, som havde og har et kompletteringsfelt i det nu okkuperede kystomraade, der strækker sig fra 71° 30 til 75° 40 n. b.

Meget stærke norske røster hævder dette lands afgjorte værdi for norske ishavsfarere. Det sidste par år har der boet både danske og norske fangstfolk deroppe om vinteren, men *alle danske kyndige folks* mening er, at denne fangstvirksomhed ikke kan betale sig. Der har

---

¹⁾ To unge Nordmænd, Mehren og Højgård er i sommer gået på ski over indlandsisen fra vest til øst så langt mod nord, at de først traf Lauge Kochs ekspedition og snart derefter deres egne landsmænd i det okkuperede område.

da også i sommer været norske indsamlinger i gang for at holde virksomheden gående.

I alle de talmæssige opgørelser, jeg har kunnet få fat i, viser det sig, at det norske *Nordfeldt*, fangstområderne i det nordlige ishav, ikke på langt nær er så ydedygtige som *Sydfeldterne*, og det, der fanges og fiskes på Grønlands østkyst, er igen — økonomisk vurderet — en *lille* del af nordfeldt omraadetets udbytte. Det økonomiske er ikke det afgørende i de norske krav. Derimod finder jeg, at slutningsordene i prof. O. Solbergs »Nordøstgrønland — veien gjennom isen« giver udtryk for det, der ligger bag den norske modstand mod den danske suverænitæt over Grønland. Artiklen slutter med ordene: »Norges fjerne motkyst på den anden side av Atlanterhavet i oldtid og middelalder taptes avsyne. For to hundrede år siden vandt Bergen den atter tilbake, dog bare, som det viste sig, for fremmede. Nordøstgrønland, der sogner til Spitsbergenfarvandet, er en anden motkyst, åpnet av norske. Den har kostet slit og savn og menneskeliv. Hver eneste mils fremskridt gjennom isen indover mod kysten har kostet norske fangstmænds liv. Ingen har skrevet i bøger om dem, som blev borte, ingen har flettet *dem* nogen digtersk mindekrans. Men skal *deres* gjerning, *deres* liv derfor være mindre værd?

Opgives kysten, — eller opgives Grønland og det norske arbejde der nu, seirer atter snevre københavnske købmandsinteresser over hensynet til norsk virksomhet.

Som for snart to hundrede år siden.

Men dengang kunde det ikke avværges. Norge var bundet, politisk magtesløst, uten venner — dengang.«

Dette billede er — uanset hvilken målestok man bruger — for ensidigt norsk! Til linierne: »Opgives kysten, eller — opgives Grønland og det norske arbejde

der nu«, maa jeg henvise til de følgende uddrag af noterne. Der har overhovedet aldrig været tale om fra dansk side at udelukke Nordmændene fra østkysten; det, man har villet, var en kontrol over besejlingen og derigennem en vis beskyttelse over for visse dyrearter, som gennem jagten trues med udryddelse.

. . .

Danmark kan over for alverden være både sit kolonistyre og sit udforskerarbejde i Grønland bekendt. Danmark stiler efter, at Grønland kan blive Eskimoernes eget land. Lauge Koch undersøger bl. a. denne gang, om der er mulighed for eskimoisk bebyggelse i det f. t. okkuperede område. Oplysning og hygiejniske foranstaltninger vinder frem i den voksende grønlandske befolkning. Nye erhvervs muligheder paa vestkysten bliver prøvet og viser gode muligheder. Danmark har erhvervet sig retten til — og har pligten til — i de kommende tider at hjælpe den grønlandske befolkning til selv at kunne varteage dens interesser og oplære den til selvstændighed.

Endelig kan vi med ret og glæde sige som Knud Rasmussen: »Grønland har internationaliseret dansk Videnskab, det er Klippelandet, som har været Hvæssesten for dansk Mod, og det har gjort Danmark større.«

I August 1931.

Kr. Kristensen Killelose.

Uddrag af de dansk-norske noter.

Da det i følge fremkomne meddelelser vil vare mindst et aarstid, inden retsafgørelsen i østgrønlandsspørgsmaalet vil faa sin afgørelse ved den Internationale Domstol i Haag, vedføjer jeg nogle uddrag af de noter, som omkring 1. August

1931 blev offentliggjort af det norske og det danske udenrigsministerium. Retssagen i Haag skal foregaa efter følgende regler: Ved den skriftlige procedure skal det danske memorandum være afgivet inden 1. November 1931, det norske kontramemorandum inden 15. Marts 1932, den danske replik inden 1. Juli 1932 og den norske duplik inden 1. September 1932. Efter dette vil retten i henhold til reglementsartikel 44 senere fastsætte tidspunktet for den mundtlige procedure.

Fra sidst i aaret 1930 er der jævnligt udvekslet noter mellem den norske og den danske regering om politimyndigheden i det omdiskuterede stykke af Grønlands østkyst — gaaende en fra formaalet med Lauge Kochs ekspedition. Der forhandles om den retslige forstaaelse af artikel 4 i »Overenskomsten mellem Danmark og Norge af 9. Juli 1924 angaaende Østgrønland«. Denne artikel lyder saadan: »Inden for det i Art. 1. nævnte Omraade er der paa det i denne Overenskomst fastsatte Vilkaar fri Adgang for Fartøjer, hvorhos Besætning og andre ombordværende Personer er berettiget til at gaa i Land, overvintre og drive Jagt, Fangst og Fiskeri.«

Situationen tilspidises, da Halivard Devold omkring 1. juli okkuperer det omtalte stykke af Grønlands østkyst for Norge. I en note den 3. Juli erklærer den danske regering bl. a. følgende: »... I dette Tilfælde maa det formentlig anses for formaalstjenligt, at der mellem de to Regeringer finder en Drøftelse Sted af, under hvilken Form Spørgsmaalet paa en for begge Regeringer tilfredsstillende Maade kan forelægges til international Mægling eller Afgørelse. Den danske Regering har taget til Efterretning den norske Udenrigsministers Udtalelse til den danske Gesandt i Oslo om, at den norske Regering betragter det af Hr. Devold foretagne Skridt som en helt privat Handling uden Indflydelse paa den norske Regerings Politik. o.s.v.«

I en note den 7. Juli »vil den norske Regering foreslå, at saken innbringes for den faste domstol for mellemfolkelig retspleie til avgjørelse av spørsmålet, om Danmark har suvereniteten over Østgrønland, idet de to regjeringer erklærer sig enige om følgende:

- 1) Over de områder på Østgrønland, hvorover dansk suverenitet i tilfelle ikke anerkjennes av domstolen, vil den danske Regering ikke modsette sig, at Norge erhverver statshöihet.
- 2) Spørsmålet om, hvorvidt Danmark har suvereniteten

bedømmes ut fra den faktiske og rettslige stilling således som den var 1. juli 1931.

Den 10. juli svarer den danske Regering i en længere Note, hvori der bl. a. staar: »Den er fuldtud enig med den norske Regering i, at der skal søges tilvejebragt en endelig og fuldstændig afgørelse af de bestaaende Uoverensstemmelser, ... Den danske Regering er rede til at tage enhver naturlig Konsekvens af den eventuelle Dom, og den haaber, at den norske Regering paa Baggrund af de ovenanførte Betragtninger vil være enig i, at den danske Regering ikke paa Forhaand kan angive en Erklæring om, hvorledes den vil stille sig til et tænkt Udfald af Domstolens Afgørelse og derved før Domsforhandlingen ligesom peger paa en bestemt Afgørelse som dens Udgang. . . . . Den danske Regering tilføjer, at den uanset hvilket Udfald Sagen maatte faa, vedblivende har til Hensigt at tage det videst mulige Hensyn til norske Erhvervsvirksomheder i de paagældende Egne . . . . Der tilsigtes ikke under Sagens Behandling at foretage noget overrumplende Skridt eller træffe nogen Foranstaltning, der er beregnet paa at ændre den rettslige Stilling; Forudsætningen herfor maa ganske naturlig være, at der ikke fra norsk Side foregaar noget der nødvendig fremkalder danske Foranstaltninger . . . .

Den danske Regering er saaledes enig med den norske Regering i, at det foreliggende Retsgrundlag ikke bør forrykkes fra nogen af Parternes Side uden derfor at kunne anse det for rigtigt at pege paa en vilkaarlig Dato som den 1. Juli 1931 som Grænsen for hvad der kan fremføres under den eventuelle Sag. Forudsat at Spørgsmaalet om, hvilke Ekspeditioner og hvilken Fangstvirksomhed, der er foretaget paa Østgrønland, drages ind under Sagens Behandling, maa den danske Regering for sit Vedkommende forbeholde sig at fremføre al dansk Virksomhed deroppe og alle de fra dansk Side iværksatte videnskabelige Ekspeditioner . . . o.s.v.«

Samme aften svarer den norske regering, at den danske note ikke byr på en efter norsk opfatning tilfredsstillende løsning. Den norske Regjering har derfor av hensyn til Norges rettstilling under en avgjørelse av den Faste Domstol i Haag, sett sig nødt til ved Kgl. resolusjon av idag å foreta okkupasjon av strekningen mellem 71° 30 og 75° 40 n. b. paa Østgrønland . . . .«

Den 11. Juli anerkender den danske regering modtagelsen af den norske note. Den gør opmærksom paa, at nu ind-

ankens sagen for domstolen i Haag »under Nedlæggelse af Paastand paa, at oftnævnte Okkupationserklæring saavel som alle af den norske Regering i Forbindelse hermed trufne Forholdsregler udgør et Brud paa den bestaaende Retstilstand og følgelig er retsstridige og ugyldige.«

To dage senere svarer den norske regering, at den «må avvise den danske betragtning av den foreliggende norske okkupasjon som et uberettiget overgreb og et brudd paa den bestående retstilstand, . . . men den er rede til at se saken innbragt for den faste domstol for mellemfolkelig rettspleje.»

Kilder.

Der findes en mængde let tilgængelig litteratur om Grønland. Jeg har i denne artikel i det væsentlige brugt:

Norske:

- 1) Yngvar Nielsen: *Kielerfreden*. 1886.
- 2) Det norske geografiske selskabs aarbok 1919—1921, der indeholder: prof. Edv. Bull: *Grønland og Norge i middelalderen*. 36 sider.
 direktør P. R. Sollied og prof. O. Solberg: *Grønlands gjenopstandelse og anden kolonisation*. 33 sider.
 direktør P. R. Sollied: *Den bergenske grønlandsfart i tiden efter Egede*. 18 sider.
 arkivar Chr. Brinchmann: *Grønlands overgang til Danmark*. 100 sider.
 prof. O. Solberg: *Nordøstgrønland, veien gjennom isen*. 12 sider.
 ritmester G. Isachsen: *Norske fangstmænds færder til Grønland*. 62 sider.
 direktør P. R. Sollied: *Monopolhandelen paa Grønland i det 18. aarh.* 18 sider.
- 3) Frede Castberg: *Østgrønlandsavtalen*. 1924. 48 sider.

Danske:

- 1) Erik Arup: *Grønland*. En historisk Redegørelse. 1924, 36 sider.
- 2) Daniel Bruun: *Erik den Røde og Nordkolonierne i Grønland*. 1915, 230 sider, den er overordentlig værdifuld med historiske oplysninger om den første kolonisation.
- 3) *Grønland i Tohundredaaret for Hans Egedes Landing*. 1921.
- 4) Sophie Petersen: *Grønland i Hverdag og Fest*. 1928, 190 sider.
- 5) De danske og norske noter, udgivet omkring 1. august 1931.

Karen Jeppe og armenierne.

Karen Jeppe er født den 1. juli 1876 i Gylling skole, hvor hendes fader var lærer.

Han var nok både streng og kærlig. Han opdrog sin datter til at sky al forstillelse og føleri. I kundskaber førte han hende langt ud over børneskolens almindelige mål. Engelsk lærte han hende selv. Det gik let for hende. Tysk lod han hende lære under et halvårligt ophold hos familien på Als, hvor hun gik i skole til den tyske lærer. Således blev tidligt grunden lagt til hendes omfattende sprogfærdighed.

Efter konfirmationen forberedte han hende til fjerde klasses hovedeksamen. De måtte da i lag med latin. Også oldnordisk tog de fat på foruden de andre skolefag.

I to år gik hun på prof. H. C. Frederiksens skole i Ordrup ved København og tog studentereksamen med udmærkelse i 1895.

Hun havde fået så stor lyst til matematikken, at hun valgte den til studiefag. Hendes fader stod fast på den gamle bestemmelse, at hun skulde være læge. Det holdt hårdt mellem de to. Men med støtte af prof. Frederiksen førte hun sin vilje igennem. Han tilbød hende at bo på skolen og undervise der, samtidig med at hun studerede. Så gav hendes fader efter.

I et par år læste og underviste hun ivrigt. Det bragte hende en alvorlig overanstrengelse, som det tog tre år at rette sig fra. I den tid måtte hun øve sig i megen selvdisciplin. Hun tilbragte ialt ti år ved den særprægede skole i Ordrup.

1902 hørte hun Åge Meyer Benedictsen tale om nøden i Armenien efter myrderierne i halvfemserne, da 300,000 Armeniere blev dræbt. Hun måtte i den følgende tid ofte tænke på en gerning blandt de forældreløse armeniske børn, men skød tankerne fra sig igen. Dog,

Karen Jeppe og Henny Forchhammer i Karen Jeppe's hjem i Aleppo.

næste år var hendes beslutning fattet. Hun vilde til Armenien. Igen satte hendes fader, hvis bifald betød meget for hende, sig stærkt imod, men bøjede sig til sidst.

Den tyske dr. theol. Johs. Lepsius havde fået oprettet et sygehus og et børnehjem i Urfa i Gammel-Armenien. Han vilde lønne en lærerinde, hvis de danske armeniervenner, som støttede hans børnehjem, vilde sende hende ud. Således blev Karen Jeppe deres ud-

sending og har siden været støttet af denne sammenslutning, hvis førstemand Åge Meyer Benedictsens var, så længe han levede.

I ti år arbejdede hun utrætteligt i Urfa, især blandt børnene. Undervisningen blev ved hende ført langt fremad.

Så udbrød krigen. Og 1915 begyndte de bortførelser, der skulde være Tyrkernes hovedmiddel til at udlette det armeniske folk. Karen Jeppe skrev for nylig: »De var så umenneskelige i deres art, at man endnu næppe kan tro på deres virkelighed, selv ikke, når man har været med til at opleve dem. Det forekommer en som en ond drøm.«

Hun blev på sin post. Børnehjemmet var opløst. Men i sit hus skjulte hun gennem halvandet år med stadig fare for sit eget liv et skiftende antal Armeniere. Engang var der endogså 40. Hun fik et nyt nervesammenbrud, så hun en tid lå bevidstløs. Men hun gennemførte sit forehavende. Og først da alle, som hun holdt skjult, var reddet, rejste hun hjem til Danmark.

Gennem 2½ års hvile genvandt hun nogenlunde sine kræfter. Store har de aldrig været. Og 1921 rejste hun til Syrien for at hjælpe de landflygtige Armeniere der. Dermed begyndte hendes nuværende gerning. Om den skal der fortælles her, især om, hvordan forholdene er i øjeblikket.

Mest kendt er hendes arbejde for at befri alle de armeniske kvinder og børn, der blev røvet af Arabere og Tyrker under bortførelserne og gjort til medhustruer eller slaver. Som folkeforbundets kommissær organiserede hun på den dygtigste måde udfrielsen. Op imod 2000 har fået friheden derved fra vanærende og ulykkelige kår. Hver enkelts befrielse var i reglen et spændende eventyr. De fleste er bragt i forbindelse med slægtninge, om hvem de intet vidste.

Det arbejde er nu væsentlig tilendebragt. Men optagelseshjemmets døre holdes dog stadig åbne for de flygtninge, som kommer fra tid til anden.

Langt større er opgaverne af anden art.

Der var ved krigens begyndelse ca. to millioner Armeniere i hele det tyrkiske rige. De fleste boede i det gamle armeniske land omkring Van-Søen syd for Kaukasus og Kilikien nordvest for Syrien. Nu er der næsten ingen Armeniere inden for Tyrkiets grænser. De er dræbt eller fordrevet eller flygtet. Det gamle armeniske land ligger hærget. De få, som har holdt sig spredt omkring i Tyrkiet, bliver jaget ud lidt efter lidt, når Tyrkerne bliver opmærksomme på dem.

Mange flygtninge og fordrevne er nu i Syrien, der jo står under Frankrigs mandat o: Tilsyn og værn. De kom dertil syge, udsultede og berøvet alt. En tid var der 200,000 landflygtige i Syrien, mest i byerne; men mange rejste bort igen.

I det nordlige Syrien ligger den store By Aleppo, som er hjemstedet for Karen Jeppes arbejde. Af dens 300,000 indbyggere er ikke mindre end 40,000 Armeniere. En tid var der endogså 70,000.

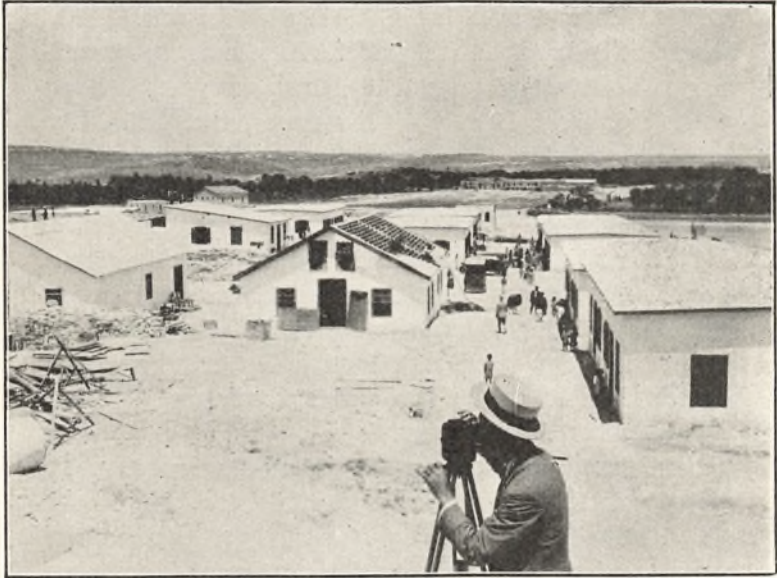
Af dem er de 34,000 nået til at klare sig selv ved eget arbejde og erhverv. De bor omkring i byen som kobbersmede, blikkenslagere, urmagere, skræddere. De har ofte meget ringe kår. Men de er særdeles flittige. Både store og små hænger i. Ved udholdende energi slår de sig igennem og arbejder sig vel også op påny.

Men så er der i byens nordlige udkant vokset frem en slags forstad. Det er baraklejren eller flygtningelejren. Der bor nu 6000 mennesker. Det er et befolkningsstal som i en dansk købstad; men lejren er ikke som en dansk købstad.

Af disse 6000 har også mange formået at skaffe sig så vidt et fast erhverv, at de kunde bo inde i Aleppo,

hvis det var muligt at opdrive boliger. De klarer sig selv og kan gøre det, endskønt nye grundige undersøgelser har vist Karen Jeppe, at det er knapt nok.

Men de fleste af dem lever i den yderste nød eller befinder sig daglig på grænsen af den yderste nød. De

De nyopførte enkeboliger.

har kæmpet med fattigdommen og sulten; men de er håbløst stillet, fordi de er udslidte. Det viser sig f. eks. i, at der skal så lidt til, før de bryder helt sammen. De dør ligefrem uden særlig sygdom, eller de bliver sindsyge. *Deres* liv og eksistens beror på Karen Jeppe's arbejde. Det er især disse nødstedte, hun har omsorg og ansvar for nu.

Hytterne i baraklejren ligger klinet op ad hinanden i et virvar og med smalle gyder, der i regntiden bliver et eneste pløre. En hytte består af eet rum, der, når det

kommer højest, måler tre meter på hvert led, og som er eneste bolig for en familie, mand, kone, børn og måske andre slægtninge. Slægtskabet binder stærkere og navnlig længere ud blandt Armenierne, end vi kender til det. — Murene er opført af soltørrede sten og er ikke så dårlige. Vinduer med glas er der ikke, kun en åbning, måske med en skodde for. Men taget er det værste. Det består af udhamrede blikplader. Petroleum sendes til Syrien i blikbeholdere. Man finder en mængde af disse tømte blikkasser. Dem anvender Armenierne til tag. Det er aldrig muligt at få det tæt mod regn. Om vinteren er der vådt i hytterne. Om sommeren, når solen brænder, er der uudholdelig hedt. Det minder om de forfærdelige fangerum i Venedig, som kaldes blykamrene. Af gulv er der ikke andet end den bare jord. Undertiden er der gravet noget ned i bunden for at skaffe bedre plads. Så bliver det endnu værre med fugtigheden. Bohave, senge og sengeklæder er der kun sjældent tale om.

Sådan er de 6000's by.

De fleste, som bor her, har, før ulykken ramte dem, været velstående Folk. For under bortførelserne havde de velstaaende, selvom de blev plyndret gang efter gang, alligevel lidt større mulighed for at bjerge sig igennem med livet i behold end de fattige, der straks blev berøvet alt det, de havde med, og derfor hurtigere bukkede under.

Mændene søger nu arbejde ved hvadsomhelst og får gerne kun strengt og dårligt betalt arbejde. De er f. eks. håndlangere, brøndgravere og lignende. Karen Jeppe har ikke kunnet gøre noget for at hjælpe mændene til arbejde. Derimod har hun gennem et arbejdsanvisningskontor for kvinder skaffet flere hundrede enker og andre kvinder arbejde ved vask og huslig gerning inde i byen. Ved kontoret opnås tillige at sikre kvinderne, der står under dets tilsyn og værn, mod overlast under arbejdet.

Det er i virkeligheden ikke muligt for yngre armeniske kvinder selv at tage imod arbejde hos Araberne.

Familiefædrene er ofte ude af stand til at ernære familien. Så er det godt, at kvinderne kan tjene lidt. Det gives der dem også mulighed for gennem en *systue*,

*Der laves mad udenfor huset. — Man bemærker den lille be-
gyndelse til en have, et vidne om armenisk flid og omhu.*

som beskæftiger flere hundrede kvinder, og som ledes af Karen Jeppe's energiske hjælper, frk. Jenny Jensen. Det er herfra, de smukke håndarbejder udgår, som sælges rundt omkring, ikke mindst i Danmark.

Karen Jeppe håber, at dette håndarbejde tillige skal udvikle kvindernes kultur. Det gælder jo opøvelse i at sy de uendelige fine sting, som man ikke skulde tro var syarbejde, og de sting, der er næsten ens paa begge sider, og i at finde de kønne farvesammensætninger.

Denne sykunst var præktisk talt glemt. Men de fandt falmende mønstre og farver på gamle, slidte klædningsstykker og bevarer således for folket noget af dets gamle kultur. Armeniere andet steds i verden er bleven ivrige for den samme opgave.

Den tanke kom tidligt frem at få en del af de landflygtige Armeniere sat i gang med agerdyrkning. Jord var der i overflødighed. De fleste af dem var tidligere bønder. Og arbejdsløsheden var stor og boligforholdene fortvivlede i byerne, hvor de nu pressede sig sammen, fordi sikkerheden for liv og frihed dog var størst der. Efter deres oplevelser turde de ligefrem ikke være andet steds.

Hindringerne for at virkeliggøre en så nærliggende plan var imidlertid mangeartede og store. Men Karen Jeppe overvandt dem og fik begyndt. Hun tog ud på stepperne øst for Euftrat, var i flere dage gæst hos en beduinerhøvding, Hadjim Pascha, forhandlede med ham og fik overladt rigelig jord mod en forpagtningsafgift og traf andre aftaler. Andet steds, især i Sverrig, modtog hun den nødvendige økonomiske støtte. Ved at sætte sin autoritet ind og tage nybyggerne under sin beskyttelse satte hun mod i Armenierne og skaffede dem retssikkerhed.

Snart flyttede de første tredive armeniske familier ud blandt Araberne, byggede sig en landsby af små bikubeformede lerstenshytter og dyrkede Jorden. Siden er flere fulgt efter, så der nu er seks landsbyer med ca. 125 familier hinsides Euftrat. De lever særdeles enkelt og nøjsomt, men under lykkelige kår. Alting trives derude. Det myldrer med småkræ og sunde småbørn, og stepperne vandes. Der plantes og bliver grønt. Adskillige af de drenge og piger, der blev friet af slaveriet hos Araberne i de første år og siden er bleven voksne og jo skulde have beskæftigelse, er flyttet herud og har lyk-

En lille familie. — Kvindens armeniske mand dræbtes af tyrkerne, hun selv var først i muhamedansk »besiddelse«, kom derpå som flygtning til Karen Jeppe.

kelige hjem. Hvor forskelligt er det ikke fra en tilværelse i Aleppos baraklejr.

Der er rolige, venlige forhold mellem Armenierne og Araberne, og kolonierne har allerede bidraget meget til at sætte Araberne deromkring i fremskridt. Karen Jeppe armeniske plejesøn, Misak, fører tilsyn med dem som en slags høvding. Han er æret og afholdt af Araberne. Landsbyerne klarer sig selv økonomisk. Der kan efterhånden blive lidt udgifter til undervisning og til et væsentlig åndeligt arbejde ved en slags præst, hvis Karen Jeppe engang finder en dertil egnet mand.

I et sundt kvarter i Aleppos udkant har Karen Jeppe ladet bygge nogle huse af mursten med 40 enværelseslejligheder. Til dem flyttede 40 enker med deres børn bort fra baraklejrens elendige forhold. Det var en god forandring. I nabolaget er der ved andres indsats bygget ikke så få boliger med disse enkehuse som forbillede. En hel lille bydel i gode omgivelser er vokset frem.

Der er også sørget for hjælp, når sult og underernæring truer baraklejrens fattigste. Det sker gennem et suppekøkken, hvor alle, som er indskrevet dertil, får et solidt måltid mad daglig, så de hver dag dog bliver mætte. De har reddet og redder mange børn fra at vokse op i en sådan underernæring, at de aldrig kunde blive livsduelige og arbejdskraftige mennesker. Af dem mellem 15 og 30 år har mange, især kvinder, lidt så meget, at selv en omhyggelig pleje nu intet kan udrette. De er og bliver syge og svage, så længe de lever. De mange meget fattige børn, som nu findes i baraklejren, skulde endelig reddes fra den samme strenge skæbne. Suppekøkkenet redder dem. Og så redder det også mange voksne gennem kritiske perioder, da ulykke og sygdom hindrer dem i selv at skaffe føde.

Store uddelinger af brugt tøj har mildnet megen nød.

Men arbejdet blandt de syge i baraklejren viser måske bedst, hvor *sagligt* der bringes hjælp, og hvor gennemført og klog hjælpen er.

Når én er bleven syg, bliver det meldt til kontoret. Alle ved, at de trygt kan henvende sig der. Så sendes straks lægen eller en sygeplejerske til den syge. Ikke blot sygdommen bliver undersøgt, men patientens forhold i det hele. Måske er der meget andet end sygdommen, der må hjælpes for. Så tages der fat. Måske bliver hyttens tag tættet. Måske bliver der slået et sengested op og bragt nogle tæpper. Måske er det hovedsagen at bringe nærende mad, f. eks. mælk. — Er det en familiefader, der er syg, er det især magtpåliggende at handle hurtigt og omsigtsfuldt. Ikke blot må manden have den nødvendige hjælp af lægelig og anden art; men ofte må også hans familie hjælpes. De lever af hånden i munden og med nød og næppe fra dag til dag. Derfor står de ligefrem uden mad den dag, da manden bliver syg. I så fald anvises der familien den nødvendige mad. Det er jo også i nogen måde et vilkår for, at husfaderen kan komme sig. Blandt tusinde sygdomstilfælde overtog man for de 250's vedkommende tillige familiens forplejning. Og hjælpen standser ikke i det øjeblik, mandens sygdom er nogenlunde hævet. Den vedvarer, til han har genvundet sine kræfter så vidt, at han virkelig kan genoptage sit arbejde og underholde familien uden påny at bryde sammen. Han skal fritages for at trykkes og pines af en gæld, som han umuligt kan komme ud af. Karen Jeppe har set, at det blandt Armenierne ofte gælder at rejse sindets kraft ved at give fremtidsmuligheder og håb ikke mindre end at rejse legemets kraft. De har en ærekærlighed, som er sjældnere i Vesterland. Kun nødigt beder de om hjælp. De søger at klare sig igennem, selvom det er i stadigt savn.

Målet er familiefædrenes og dermed *hjemmenes* be-

varelse. Det er menneskeligt smukt og værdifuldt; men det er vist også klogt økonomisk set. Det er billigst i det lange løb at hjælpe så sagligt og omfattende.

I 1929 behandlede 868 syge, »alle fædre eller mødre, på hvis arbejde hjemmets trivsel beroede«. Og alle blev helbredet.

Som nævnt har de fleste i flygtningelejren tidligere været velstående folk. De har haft tanker om at skulle give deres børn en god uddannelse. Nu er de ude af stand til det. Men det er let at forstå, at de har et stærkt ønske om, at deres børn dog må lære noget.

Da Karen Jeppe var herhjemme i 1929, søgte hun at lægge grund under et nyt arbejdsfelt, fattige armenierbørns undervisning. Med vanlig grundighed og sans for realiteter undersøgte hun efter sin tilbagekomst skoleforholdene i baraklejren, skønt hun ikke var ukendt med dem. Hun skriver: »Jeg fik der indblik i noget, der fyldte mig med forbavselse, nej, med *beundring*, det er endda næsten et for svagt udtryk.«

Folkeskolen, der sætter som sit mål at optage alle børnene, underviser 550 børn i otte klasser med forskellige underafdelinger. Kirken, der kun er en stor barak, deles blot ved forhæng i fem »klasseværelser«. Det giver jo ikke gode vilkår for undervisning, og dog er det bedre end de lokaler, der ellers gør tjeneste som skolestuer, nogle barakker af samme slags som lejrens øvrige, blot lidt større, »virkelig elendige huller med gruelig dårlig Luft«. Det allernødvendigste skolemateriel kniber det at få. Men trods dette undervises børnene virkelig godt og lærer mere, end man skulde tro det muligt.

Man må undres over, med hvor små midler Armenierne kan holde denne skolevirksomhed i gang. Der er 16 lærere og lærerinder. Skolens årsbudget er 5000 kr. Bestyreren får mest i løn, nemlig 900 kr. Der er lærerinder, der udfører deres opslidende arbejde for 170 kr.

om året. En tjenestepige i Aleppo tjener dog gerne 200 kr. og kosten. Så er det endda usikkert, om disse 5000 kr. kan tilvejebringes. 3000 kr. er nogenlunde sikre, bl. a. gennem skolepenge. Børnene skal hver ugedag medbringe lidt skolepenge, der ofte kun kan betales ved, at

Fra flygtningelejren ved Aleppo.

familien undlader at spise et måltid mad. Der bliver for-
tvivlelse, når det endda viser sig umuligt at holde
børnene i skole. 4—500 kr. ventes som udbytte af salget
af en lille blomst og af et par koncerter. Men så de
sidste 1500 kr.? Ja, bestyreren håbede, at »noget skulde
vise sig«. Nogen som helst udsigt til det var der egentlig
ikke. Men godt så, at Karen Jeppe fik spurgt rigtig ud
og vel også finde på råd til, at »noget viser sig«.

Hun anser denne flok af lærere og lærerinder for en

helteskare. Og børnene kom hun til at synes overordentlig godt om. De har jo også gode forbilleder i deres forældres og læreres nøjsomhed og offervilje. Hun vil gerne støtte denne heltemodige kamp for at holde et skolevæsen i gang og dygtiggøre børnene.

I forvejen havde hun fået bygget en skole med gode lokaler i forbindelse med enkehusene. Ved støtte fra Tyskland undervistes fattige børn gratis der. Det gik udmærket. En tid gik der 120 børn, nu vistnok flere. Lokalerne er da bleven for små.

Men nu i 1929 vilde hun gerne skaffe fattige børn fripladser i skolerne. 30 kr. årlig vilde det koste for et barn. Så blev der til skolebøger og også lidt til klæder. Det vilde bringe en tryghed ind over et barns tilværelse og være dets forældre til overordentlig glæde. Hendes forventning om, at mange »plejeforældre« vilde melde sig, er gået i opfyldelse. Det er hidindtil ca. 225 i Danmark. Så mange børn er nu fordelt i forskellige skoler, hvor der har kunnet skaffes plads. Dette arbejde for børnenes skolegang har bragt Karen Jeppe i nær forbindelse med nye dele af baraklejrens befolkning. »Det var for mig en rigtig opdagelsesrejse, og det, jeg så, fyldte mig først med forundring, senere med forfærdelse. Ja, ordet er ikke for stærkt.« Det drejede sig om hjem, som meget sjældent havde søgt hendes hjælp, men »sled sig igennem ved egne kræfter, og det er hartad utroligt, hvor dybe vande en armenisk familie går igennem, inden den tænker på at bede om hjælp«. De fik næsten aldrig råd til at sende deres børn i skole og sørgede derover. Da det rygtedes, at der var mulighed for fripladser, kom de og spurgte. Karen Jeppe undersøgte hvert enkelt hjemms indtægt og medlemstal. Nøjagtig undersøgelse fastslog, at deres opgivelser var helt rigtige. Det viste sig, at der var knap een af disse familier, der har mulighed for at spise sig mæt. Gennem suppekøkkenet vides

det, at der skal den største sparsommelighed og dygtighed til at mætte et menneske for tre kr. månedlig. Gennem lang erfaring er det også fastslået, at der skal seks kr. til for at ernære et barn forsvarligt. »De får nærmest kun halvdelen af den føde, de skulde have, og hvilke følger det i det lange løb vil få for børnenes udvikling, kan man let nok tænke sig, skønt det først rigtig vil komme for en dag om en halv snes år, når de bliver voksne og skal til at tage livets byrder op. Den elendighed, vi så vil få at se, gruer man næsten for at tænke på.« Karen Jeppe ser sig da her stillet over for en ny og stor opgave. —

Hele dette arbejde i baraklejren ved Aleppo er tilrettelagt og ledes og holdes oppe af Karen Jeppe. Man får Indtryk af at stå over for noget i ualmindelig grad velordnet og af, at denne gennemtænkte og nøje gennemførte arbejdsplan bringer ualmindelig megen hjælp ud af de penge og de kræfter, der står til rådighed. Der er noget sagligt og nøgternt og gennemført over den hjælp, der bringes. Det er en *virkelig* hjælp. Den bringes ud af følelse, men især ud af virkelighedssans. »Enhver har sit nummer. Det er noget ugrundtvigsk,« sagde Karen Jeppe med et smil under sit sidste besøg herhjemme. »Men det er praktisk. Ingen kan blive glemt eller overset.« Ja, der er også midler til opgaver, som ikke passer ind i de fastlagte rammer.

Det daglige arbejdes enkeltheder har Karen Jeppe ikke med at gøre. Alt det besørger hendes hjælpere, ikke mindst Jenny Jensen og hendes sekretær, der er fra Polen. Men hun træffer afgørelserne. Hun lægger de nye planer. Hun ser til med det alt sammen. Og hun er vel nok sjælen eller med et bedre billede hjertet i det hele. Man kan ane det ved at træffe hende herhjemme. Så har hun en del kontorarbejde. Men iøvrigt har hun frem for alt den opgave at skaffe penge til veje, som muliggør det hele.

På et spørgsmål om, hvor stort hendes budget er, svarede hun med den for hende egne ironi, at det havde hun knap rede paa; men pengene var altid kommen og havde altid slået til. Det svar er udtryk for hendes frihed for bekymringer. Hun bekymrer sig heller ikke for, hvordan pengene skal komme i fremtiden. Eet år lå bud-

Unge armeniske piger tatoverede af deres tidligere muhamedanske »besiddere«.

gettet dog omkring ved en kvart mill. kr., sagde hun. Så er det vel omtrent, hvad det drejer sig om. For at forstå, at den sum kan samles, må man vide, at hendes navn er kendt og hendes arbejde skattet ikke blot i mange europæiske lande, men langt videre ud. Hun får således store pengemidler fra Amerika.

Hun gør intet særligt agitationsarbejde for at samle pengene. Hvert år efter nytår, når regnskaberne er indgået til kontoret, tager hun fat på at skrive sine beret-

ninger om det svundne år. I det lægger hun et *stort* arbejde. Hun nøjes ikke med at tilstræbe en nøjagtig og saglig oplysning i passende omfang; men hun arbejder også omhyggeligt med sproget. Hun skriver ofte en beretning om tre gange, før hun er tilfreds med den sproglige form. Når man ved dette, forstår man bedre det sjældent gode og stærke indtryk, hendes beretninger gør.

Disse beretninger oversætter hun nu til forskellige sprog, som hun jo behersker, og som de udsendes i. Og atter her gør hun et stort arbejde for at finde et smukt og nøjagtigt udtryk for, hvad der er at meddele.

Det er beretninger, der må tiltale ethvert menneske med sans for saglighed. Og det er da disse beretninger, der skaffer hende de mange penge. På grundlag af dem og ud fra den tilskyndelse, som de giver, sendes gaverne. Nye venner vindes, uden at hun ved af det. Nye arbejds-grene, som hun får ideen til, fremlægger hun på den måde. De vinder menneskers bifald. Pengene kommer, og arbejdet kan få et omfang, som Karen Jeppe ikke anede, da hun fik ideen. Sådan gik det for nylig med armenierbørnenes undervisning.

Pengene kommer altså i mærkelig grad »af sig selv«. Det er hendes navn og anseelse, der samler dem. Men det rummer også den svaghed, at gerningen vistnok vilde næsten synke sammen, hvis hun døde.

På et spørgsmål, om hun ikke kunde og burde finde og uddanne en afløser til at føre arbejdet videre, svarede hun, at det var meget vanskeligt. En afløser skulde have mere end almindelige sprogevner og sprogkundskaber, og dette skal forbindes med andre særlige evner til at lede en stor virksomhed. Og hun handler ud fra den overbevisning, at en gerning kræver sin rette mand for at lykkes. Hellere vente end vælge en uegnet. Det må meget ønskes, at hun lever længe nok til i det væsentlige at føre gerningen til ende.

Hvor længe vil hjælpen i Aleppo være nødvendig? Hun svarede, at de må hjælpe det slægtled, de nu har. De fattige børn må nå at blive sunde, arbejdsdygtige voksne. Og den opgave rækker videre end hun for et år siden var opmærksom på. Men så kan man vente, at det lidt efter lidt bliver overflødigt. Dog kan det også gå helt anderledes. Det sidste år har således bragt en ny strøm af flygtninge fra alle kanter af Tyrkiet. I hundredevis er de kommen, og alle i yderlig nød. Mange var kvinder, hvis mænd var kastet i fængsel eller udskrevet til tyrkiske soldater. Foreløbig er opgaverne store.

Karen Jeppe selv var det en fornøjelse at møde. Hendes begavelse og bramfri overlegenhed, hendes munterhed og venlighed, hendes saglighed i færd og tale, hendes optagethed af, hvad hun mødte, var egnet til at undre og glæde.

Niels Petersen.

Til billederne. Alle billederne til denne artikel er lån fra foreningen »de danske armeniervenner«. I det store og hele taler de for sig selv.

Ungdommen og nutidens samfundsspørgsmål.

Ved to ret store ungdomsmøder i Jylland blev jeg opfordret til at indlede forhandling om »Ungdommen og det sociale« og »Ungdommen og det politiske«. Det falder mig derfor naturligt at tage samme emne op, når jeg i elevskriftet skal skrive lidt til mine gamle elever.

I ved alle, at samfundsspørgsmål optager mange af mine tanker, og at disse emner har en fremtrædende om ikke enerådende plads i adskillige af mine timer i foredragssalen, og at de afgiver stof til mangan ivrig drøftelse under friere former i fritiden. Hvor ofte har I ikke gennem jeres spørgsmål ligefrem drevet mig ind på disse områder, så jeg måtte få det stærke indtryk af, at her var noget, der optog jert sind, der var problemer, der trængte på og krævede hjælp til løsning. Enighed nåede vi vel kun de færreste gange; men vi nåede som oftest det, der er mere betydningsfuld end enighed; vi blev ud fra vor forskellig indstilling grebet af en optagethed af problemerne. Tanker og sind kom i bevægelse, var for at bruge det gamle udtryk »kommen i gang«.

*   *   *

Er det i grunden underligt, at samfundsspørgsmål optager os yngre stærkt? Vi lever jo i en tid, som enten er en undergangstid eller en overgangstid, hvor alt kastes i støbeskeen, hvor nød og hårdhed præger verden, hvor ungdommens vanskeligheder ved at komme i selv-

stændig stilling, danne hjem er større end nogensinde. Det var ikke os, der skabte verdenskrig og verdenskrise, men det bliver os, der må betale omkostningerne gennem hele vort liv, der bliver præget af de utrygge og usunde livsvilkår.

Vi skal imidlertid ikke slå os til ro i den usunde følelse, der hedder medynk med os selv. Netop i denne tid, hvor alt underkastes store omvæltninger, må vi i højere grad end før sætte os ind i de anskuelser, de ideer, som førte os til dette ragnerok, og i vor søgen må vi finde de tanker og ideer, som kan føre os frelst ind i en ny og bedre verden. Nej, det er ikke underligt, at samfundsspørgsmål optager os stærkt. At lade være med at beskæftige sig med disse problemer, vilde være det samme som at holde på det bestående, på den samfundsordning, som så ynkeligt spiller fallit i disse dage.

Politik er slet og ret spørgsmålet om ordningen af forholdet mellem os mennesker. Som pastor Norlev i en radiotale udtrykte det, er det at beskæftige sig med politik at beskæftige sig med forholdet til sin næste. Det er at være med til at fastsætte, under hvilke vilkår ens næste skal have lov at leve, arbejde og bo paa jorden. Gennem lovgivningen kan man fremme eller hæmme næsten alle livets ydre forhold, øve ret eller uret. Man kan lade herremændene få hals- og håndsret over bønderne eller sikre deres frihed, man kan gøre jorden til privateje med ret til at pantsætte den og dermed de unges fremtid eller sikre hele folkets ret til fædrelandets jord, man kan opretholde særrettigheder, monopoler eller modarbejde dem, man kan fremme en militaristisk udvikling eller modvirke den. Det er eksempler på, hvad politik betyder, og der kunde fortsættes længere ud. Tænk blot, hvad man kan hæmme eller fremme inden for kirkens og skolens verden gennem lovgivning.

Jo, ungdommen har al grund til blandt meget andet at beskæftige sig med samfundsspørgsmål, og det glæder mig, hver gang jeg mærker den førømtalte levende interesse, dels fordi jeg ønsker, at det politiske liv kan få tilført det overskud af frisk retfærdighedssans, som umiddelbart præger al sund ungdom, der endnu ikke har fået embede, stilling og småskårne interesser, dels glæder jeg mig for ungdommens egen skyld, fordi jeg véd, at kun gennem optagethed og interesse kan den her som på alle andre områder finde frem til sit stade, d. v. s. få en personlig overbevisning.

En personlig overbevisning får ungdommen ikke ved straks at gå ind i det båsesystem, som hedder de politiske partier. Jeg ønsker tværtimod, at de unge skal holde sig åbne over for nutidens idéer og anskuelser så længe som muligt, for at der i den unges sind kan komme den frugtbare brydning, hvorefter den personlige overbevisning naturligt kan vokse frem.

* * *

Hvis ungdommen med udbytte skal beskæftige sig med samfundsproblemer, skal den grundigt og ærligt sætte sig ind i de sociale og politiske idéer. Det kan ske på så mange måder og ad så mange veje, men en af vejene vilde være, om man i de danske ungdomsforeninger vilde tage den store opgave op, der hedder at give ungdommen lejlighed til alsidig og grundig social og politisk oplysning.

Der gives mennesker, der er ængstelige for således at lade nutidens brydninger komme ind i ungdomsforeningerne. De omgiver sig ofte med slagordet »ingen politik i ungdomsarbejdet«. Jeg tror, at man her ud fra en oprindelig rigtig tankegang er kommet ud i noget forkert.

Det rigtige udgangspunkt er dette, at ungdomsfor-

eninger må ikke gøres til partipolitiske foreninger. Mennesker med forskellige anskuelser skal kunne være her. Men denne rigtige tanke har ført adskillige til, at de af ængstelse for at støde medlemmer for hovedet banlyser al tale om sociale og politiske idéer — i hvert fald dem, der er brændende i nutiden. Skal der endelig tales om den slags spørgsmål, må det være dem, der var brændende i fortiden. Al nutidig oplysning om samfundsspørgsmål vil disse mennesker overlade til partipressen, vælgermøderne og de politiske foreninger.

Denne forkerte tankegang bevirker, at ungdomsforeningerne berøver sig selv en række frugtbare emner, der på forhånd vilde have haft en mængde unges interesse, og som rigtig anvendt kunde være med til at skabe den brydning, spænding, liv, som ungdomsforeningerne nu så ofte savner.

Ungdommen vil gerne høre om nutidens problemer. Hvorfor da ikke i ungdomsarbejdet tage op blandt så mange andre gode opgaver den opgave at give de unge lejlighed til at høre samfundsproblemer belyst fra forskellig side.

Dertil vil adskillige svare, at dette arbejde gør jo de politiske ungdomsforeninger. Ja, men de er alle partibundne og kan derfor ikke løse opgaven. Alene navnet sætter skel. »Radikal ungdom« er selvfølgelig på forhånd bundet, og de mennesker, der træffer sammen på møderne, er paa forhaand nogenlunde ens radikalt indstillede. På samme vis forholder det sig med venstres ungdom, konservativ ungdom, rød ungdom og retsstans ungdom.

De danske ungdomsforeninger har ganske anderledes betingelser for at give virkelig alsidig oplysning om disse spørgsmål, fordi de ikke her behøver at få det partipolitiske præg, som de nødvendigvis må få i de partipolitiske forgårde.

Selvfølgelig skal en ungdomsforening ikke lave vælgermøder på den måde, at 5—6 talere indbydes til en holmgang, hvori alle de mange spørgsmål på en aften tages op med det resultat, at tilhørerne går hjem endnu mere forvirrede, end de kom. Nej, for ledelsen gælder det om at afgrænse det, der skal behandles, så at man kan få tid at gå i dybden.

Som praktisk fremgangsmåde vil jeg foreslå, at ledelsen ud fra sit kendskab til den flok unge, der færdes i foreningen, bestemmer sig til et afgrænset emne, som så skal belyses så godt og alsidigt som muligt. I den anledning indkaldes en taler, om hvem man véd, at han kan tale til unge, og at han har interesse og forstand på det emne, der nu skal behandles. Hans opgave er ikke at fremlægge et bestemt partis program — endnu mindre at forsvare alt, hvad hans partifæller har sagt ved andre lejligheder; men lad ham begrunde, hvorfor han personligt ønsker det foreliggende problem løst på den bestemte måde.

Man skal i det hele ikke være bange for dem, der fører en sag noget ensidigt frem, for det er i reglen folk, der har noget paa hjerte, og dem trænger vi til at høre. Deres tale vil fremkalde tilslutning eller modsigelse i tilhørernes sind, og begge dele er godt. Der siges så ofte, at man vil høre et personligt vidnesbyrd, men det vil i reglen være det samme som et ensidigt vidnesbyrd. Den taler, der kan belyse et spørgsmål virkelig alsidigt og neutralt, kan vanskeligt afgive et personligt vidnesbyrd. Hvis der kun kræves saglig, neutral, alsidig fremstilling af et emne, kunde vi jo helt nedlægge foredragsvirksomheden og nøjes med de daglige radioforedrag, for de har disse egenskaber.

Når taleren så har givet sin personligt prægede fremstilling af emnet, skal de unge ikke lade ham slippe dermed. De skal efter foredraget gå på ham med

spørgsmål, hvorigennem de yderligere udpumper ham for al hans viden og personlige opfattelse. Forhandling med lange indlæg fra de unges side er vanskelig at få i gang, men det er heller ikke ønskeligt. Derimod at få de unge gjort spørgende over for tilværelsen, vilde være en god gerning, og mon ikke spørgsmål rettet til taleren — mundtlig eller skriftligt — vilde være til at få indført blandt de unge, selv om de ofte har en del genert-hed at overvinde?

Disse spørgsmål vilde ikke alene være gavnlige for de unge selv, men taleren vilde også have godt af gennem de indkomne spørgsmål at blive klar over, hvad der rører sig i de unges sind, og han vilde derigennem også kunne erfare, hvad han var kommet for let over i sin fremstilling af emnet.

Synes man efter et sådant møde, at emnet trænger til belysning fra anden side, så indkald til næste møde en taler af modsat indstilling, og lad ham behandle emnet ud fra sin overbevisning. Ledelsen bør lade de unge se sagen fra modsat side og må i den henseende dele sol og vind lige.

Endelig er det muligt, at ledelsen efter disse møder om samme emne skønnede, at interessen stadig var stor overfor det behandlede emne. Det kunde da i enkelte foreninger være rigtigt at indkalde til forhandling stadig om samme emne; men her skulde de unge selv indlede og føre forhandlingen uden fremmede talere eller alt for mange ældre. Her skulde de unge kunne tage del i forhandlingen, boltre sig på slap line, og de vilde netop på grund af de foregående møder have stof at arbejde med.

Meget afhænger her af ledelsen; men jeg kunde tænke mig, at hvis der virkelig var blevet interesse for problemet, var der mulighed for at danne en slags stu-

diekreds, hvor de mest ivrige ved hjælp af bøger og samtaler på grundlag deraf yderligere uddybede emnet.

Ikke alene samfundsspørgsmål men en række andre emner kunde behandles på denne måde i ungdomsforeningerne.

* * *

Mine læsere vil sikkert forstå, at jeg ikke ønsker samfundsspørgsmål ind i ungdomsarbejdet, for at jeg kan få lejlighed til at vinde ungdommen for mine særlige meninger — endnu mindre for et bestemt partis opfattelse; men jeg ønsker, at de unge kan få lejlighed til netop i ungdomsforeningerne at opleve problemerne i deres fulde styrke og alvor på den tid, da de er unge, d. v. s. medens deres standpunkter ikke er afklarede, medens de endnu ikke har indkapslet sig i partibåsene.

Bjørnson ønskede, at ungdommen vilde forelske sig i en sag, ud fra den tanke, at har de unge for alvor kastet deres kærlighed på en sag, der er god og sund, er de på rette vej. Hellere en ung fanatiker end en blasert modejunker. Som tilstanden har været hidtil, er faren for for megen fanatisme blandt de unge dog ikke særlig stor.

En saadan behandling af problemerne som før nævnt skal nok give de unge noget at tænke på, og derigennem kunde måske skabes det liv og røre, som vi alle ønsker må være blandt ungdommen. Det vil sikkert skabe stærke brydninger, hvis kræfterne således skal kæmpe frit med hinanden, men i åndens verden gælder det, at »fred er ej det bedste, men at man noget vil.«

Harald Grønberg.

Niels Møllers digte.

Når man hos en boghandler gør forsøg på at erhverve sig et eksemplar af Niels Møllers digtsamlinger, får man den besked, at både »Efterår«, »Røster« og »Egelunden« er udsolgt, og at der ikke er nogen udsigt til, at de foreløbig vil blive optrykt, ja, endvidere oplyses man om, at »Egelunden« kun udkom i 150 eksemplarer, da den i 1920 blev udsendt. Man spørger uvilkaarlig sig selv: hvad er grunden, og har vi virkelig råd til at undvære hans stemme, har vi ikke brug for hans tanker?

Sandheden er nok, at det er os, den danske læseverden, publikum, som vi også kaldes, der har svigtet. Vi finder, at det smukke modne æble hænger for højt, der skal en ekstra anstrengelse til for at nå det. Men det er ulejligheden værd at plage et eller andet bibliotek til at fremskaffe hans digte, og vi kan såmænd nok forstå, hvis vi vil forstå. Måske virker hans sprog stærkt, næsten voldsomt på os, nogle kalder det udansk. Forhåbentlig er dette ikke rigtigt, det var ikke nogen ros for os, om det var tilfældet. Vi skulde nødig være kommen så langt ud i fredsommelighed og i at gå udenom tilværelsens alvor, at vi fornægter hans tale.

At give et blot nogenlunde fyldigt billede af hans digtning og mangesidige arbejde i vort åndsliv er ikke min sag, det må en mere sagkyndig om, men dette skulde være et forsøg på at få så mange til at læse ham og spørge om hans digte, at vi igen engang må se Niels Møllers digtsamlinger iblandt os; vi kan ikke med sædvanlig resignation finde os beroliget med, at de ikke er

populære nok og derfor ikke er en god forretning. Vi kan simpelt hen ikke undvære dem.

Der siges ofte om digte, at de virker på os som »vin«, som »stille stjerner«, som »flammende fakler«; den slags betegnelser betyder vel ikke stort, men lidt siger de måske, og det kan vist uden gebærder kunne siges, at Niels Møllers digte har saltets friske og bevarende karakter, deres luft er som havets bidende vind, kølig og kraftig, men sund.

Havet og stormen er netop Niels Møllers element, ikke som hos Drachmann, der elskede havet i alle dets nuancer og stemninger og stormen for musikkens skyld. Her er det havets styrke, dets lyst til at smelde en styrtesø over det fredelige promenadedæk, dets evne til at tvinge os til modstand, gribe fast i roret og derved give vort liv den mening, det indhold, som tilfældet, heldet, uheldet ofte berøver det.

Og som han er dristig og nøgtern i sit livssyn, er han oprindelig; »ad trådte stier ingen vej jeg finder«, siger han; det gælder ikke, det man siger og tror, han kan ikke leve på eller af tidens tanker, det vil som bekendt oftest sige fortidens tanker; vi mange farver tiden, men til os når ideerne gerne først, når de forlades af deres ophav.

Der synger Niels Møller ikke med, han modtager vanskeligt præg fra sin nok så støjende samtid, og han skriver ikke om »dyd og røde roser, som alle huer«, og han vil ikke råbe land! fra skibets mers, hver gang en øde luftspejling viser sig, han siger i den forbindelse:

— da vil jeg heller vandre med Homer
i sangens rene evig unge duft
og søge Miltons kongelige vers.

I »Den gamle bog« møder vi den samme glæde over »den gamle herres frie tanker«, de tanker, der er

en god og ærlig kost for slægten, og som lyser imod os som et smil fra en fjern tid. Kravet om usminket sandhed i livets store spørgsmål møder os gang på gang, f. eks.

Den rette vej er vanskelig at gaa;
thi smal som knivens egg er dommens bro,
der leder ind til sandheds-paradiset.

I kantaten til universitetets årsfest får vi et blik over slægtens rådløshed, menneskene, der

snubler på tue,
de kan ikke skue
længer end finger, ud over fod;
synet, der vover sig fremad, forvildes.

Alle ting farer
og intet fast:
som skyer, der stiger,
forvandles og viger,
har intet mål, ikkun medløs hast —
altid det samme og aldrig det varer.

Men så kommer solen menneskene til hjælp, den giver lys og varme og liv, og mørket og kulden må fly.

Og nu lyder hymnen til sandheden og kundskaben om den.

O videns lys, o høje sol, vi rejser os og hylder dig!
Når frem vi drog fra mørkets dal, ad sten mod gyldne stjerner,
hvad lynet så, hvad himlen vandt på verdens mark vi skylder
dig,
hver dag og stund i al vor færd du liv og lise værner.

Du åbned for os oltids år,
du bragte folket frelse kår,
du tvinder livets kæde;
ved dig vi nemmed lovens sang
i mindste kryb, i kloders gang,
du giver magt og glæde;
ved dig imod naturens vold, der gør os vejen tung og trang,
vi øver tvang;
vi sætter vid og vilje ind og trodser brand og væde.

Og den mandige hu og den lutrede vilje tømmer en båd af »prøvede planker« for fra den med spejdende tanker at kunne vugges sikkert på alt det flydende.

Men den faste viden er ikke agtet, ladheds hast vil råde, og de, der skylder den fred og fodfæste, vrager den. Og værst af alt er kulden, der vil udmarve og indelukke viden og lærdom, og det beske nag mod dem, der bryder nye veje; men hæmmes lyset, da må det sprænge sit bur og flamme påny.

Og kantaten slutter med en hyldest og en advarsel til ungdommen med de klare øjne, ungdommen, der har en rig og fager arv at tage både i »det forud vundne« og »det end ej fundne«.

lad se I sender
fra hånd til hænder
luende højt de lyse blus.

Nu kunde det måske se ud, som om døgnets strid og dagen i dag var fjernt fra denne lovpriser af viden og de gamle prøvede tanker. Det er ikke tilfældet. Men der er mere vrede i Niels Møllers stemme, når talen er om vor egen tid og tilstanden menneskene imellem, end der er beroligelse, og han fornægter som Goethe talen om, at »nøjsomheden har nok overalt.«

»Jeg ser kun tvist og kvide på jord, saa vidt som søen går og solen skinner;« — der strides med odd og ord, lænkes med jern og bindes med guld, og angsten hvidner de trætte og tomme åsyn fra byens tunge smitteleuft og fra mark og skov, de sukker alle: var dog dagen omme!«

Eller i Sibilla Persica:

Jeg har set, hvor folk, som sulter, stirrer mod de rige huse,
magre kvinder græd på gaden, havde ej det sorte brød.
Jeg har hørt en sagte kære, gennem mørke nætter suse:
Hvorfor åd vi deres smuler, nøjed med den skærv de bød?
Hvorfor slæbe som en slave, når vor hånd kan herren knuse.

Der har vi noget centralt hos Niels Møller. Det er indrømmet, at samfundet og vi alle er af lave, men hvorfor give op, når vor hånd er stærk og mægtig, blot den bruges *for* retten og *mod* uretten. Det aldrig standsende slid bøjer vor nakke, visner vore tanker og fælder vore håb, mens den runde og blanke dumhed rider over marken med mættet mund og sorgløst sind, ja, »kløgt er kun en ringe terne, rigdom er så fin en frue.«

Og bitterheden stiger til det forfærdende:

Er vi ikke dyr i vânde? Er vort fortrin ej en brist?
Er vi ikke syge arter, hvem bevidsthedslivet plager?

Digtet spørger videre efter tidens tanke, klager over vold og vanråd, over de mange, som kampen knuste, kun en enkelt stordåd lyser som et guldkorn i gruset, og det slutter:

Der er endnu mangt at lære,
meget jeg må spørge om.
Ak! Jeg har så langt tilbage,
og jeg har så ringe kræfter.

Dette triste digt er dog ikke typisk. Der er oftere en ubøjjelig vilje, ja trods og oprør i tonen. Pragtfuldt møder vi dette i »Dampskibet«; det siger til bølgerne, mens det kæmper med de vilde vandmasser:

Men jeg drøner af trods!
Vil I hindre min vej?
jeg kan trampe så hårdt, I kan trille,
I skal kende, I slås
med en større end mig, —
det er menneskens modige snille.

Og denne faste og usentimentale hånd mærkes også i følgende:

Jeg hader ting, hvis faste former svinder,
og dem, der ej endnu har formen fundet;
småbørn, for modne roser, fede kvinder.

Den give svar, der bedre sligt forstår:
 Er skarpe former ikke livets mærke?
 Er døden ikke formen der forgår?

Eller i »Prometevs«.

Dette digt er stort af form som af indhold. Prometevs gav slægten en trodsig vilje og åndens ild, han vakte sjælens sult og en evig higen i mennesket for at drive det bort fra dyrets trange veje, det skulde gå modigt frem, hvor der øvedes uret, og aldrig sænke panden slavisk. Men Prometevs ser ud over denne selviske slægt og klager:

Ve mig! Er dette høsten af min sæd?
 Er dette lønnen for min lange jammer?
 Fly bort Prometevs, kast dig ned og græd!
 Hvi sluktes mine øjne ej i blinde?

Nag og mistro råder, avind og angst furer ansigterne, selv sønnen er brudt af tunge suk, og han fortsætter:

Jeg hænded dem i skød en lige magt
 til bjærgets guld og markens blide gaver —
 nu smykkes en med hårde stenes pragt,
 mens en i laset klud mod støvet luder;
 de mange mødig går som sultne slaver
 for den, der døser mæt i bløde puder; —

og videre:

Mit sind fortørres over dette syn,
 min sjæl er syg af harm og bitter lede,
 og tunge tanker ruller bag mit bryn.
 Ej har jeg agt og ynk for deres kvide,
 de har den lod, som de sig selv berede, —

De har forberedt deres usle skæbne, fordi de sløve lod sig binde, og fordi de tror, at de finder frelse i suk og sorg. De har myge lader og knæler for dem, der forøder deres liv, ja

så dybt de sank, at næppe mer de hader,
 hvor tør de håbe, deres trældom endes.
 Ve jer, I svage, I hvis sjæle sove!
 Jeg viger bort, her har jeg ikke hjemme.

Betegnelsen aristokratisk følger ofte Niels Møllers navn. Ja, ret forstået er det rigtigt, men det har ikke meget med høj og lav og rig og fattig at gøre. Rundt om i hans digte findes netop de store piskesmæld over nakken på dem, der har livets goder, og dem, som ejer evner til at føre an mod uretten, men som falder i »den store fælde«, d. v. s. den lune krog i et hjem, hvor verdens fortrukne ansigt ikke kan nå dem.

Blot nogle få eksempler:

Men slægtens stamme hugges ud i pinde.
 Når urets svøbe brænder næstens pande,
 uslagen mand ej kårer sig hans sag;
 men selvisk trøster han sig tryk i sinde:
 »Det var kun ham, ej mig.« Heraf vi sande,
 at snart den visne jord du slår i kvag.

Og »Konge uden land«:

Hil I strenge herrer,
 langt fra ve og savn!
 I, som under vuggens dun
 sov jer trygt i havn!
når, til løn for gods og guld,
 gør I landet gavn?
 Kun blandt dem, der dobler,
 nævnes eders navn.

Men heller ikke den jævne borger smigrer han:

Ingen fagre tanker
 fæsted hos dem bo:
 helst de tændte alterild
 lejred om en kro,
 råbte hurra himmelhøjt
 uden trang og tro,
 siden over øllet
 halvt forlegent lo.

Og de brøsigte og brede kræmmerfyrster dømmes mænd og deres værk efter penges værd, de køber kunst og pynt uden at sanse flammen fra det gyldne skær.

Og præster og bønder får deres, — »bønder med lidt skolepuds«, om dem siges, at de »krammed livets sommerfugl bag den plumpe hånd, rådede over sjæle uden gnist af ånd.«

Kongen uden land siger, da han til sidst rider sin vej alene:

Lov og tak! nu sluttes
al den lånte glans;
Fy for den, der bær med bram
ry, som ej er hans;
hæv din hånd og bind dig selv
ærens dyre krans,
ikke kongens smykke,
kun en ærlig mands.

I »Ritorneller« udtales uden omsvøb hans syn på begreberne frihed og lighed:

Enhver, der kun til egen nytte stræber,
enhver, der bryder ud af togets række,
har altid friheds navn på sine læber.

Det ord kan ikke vække folk af døsen;
det gælder alles vel og ej den enes,
og det er lighed, der er tidens løsen.

Ret og lighed, det er i Niels Møllers ånd, men det »jævne og muntre« næppe. I »Samfundsstøtte« siger han:

Vi er et jævnt og sundt og sindigt folk, som træder
med trøstigt mod og sikre fjed i slægtens gamle spor;
vil holder fast ved Gud og dyd og gode sæder,
og fremmed last og fremmed lyst skal jages af vor jord.
Vi leve! Lad os så gå hjem i seng! —

Til slut en anden tone. I digtet »Annabella« slår poesien os i møde iklædt en ung kvindes erindring om lykke, hun husker ikke, hun erindrer, oplever den.

Al min sans er fuld af sommer solberust i sene løst,
 for den lyse vang jeg mindes, hvor de gyldne blomster står,
 og den brune fugl, der røber, hvad den tyste lund fordølger,
 og det lette hav jeg kender, hvor det leger under kyst,
 for jeg gøs og lo og brødes, båren frem af bløde bølger,
 og de køle vover skylded mod et hedt og højnet bryst;
 søens rene, salte ånde dufter i mit lange hår,
 og en lyd af havets sange som en lokkeleg mig følger,
 mens jeg vandrer myg og ene i min faders urtegård.

Og det leger i mit hjærte, al min sjæl er lov og sang,
 selv ej savnets kolde hunger øder mine lyse kår —
 ingen øjner livets lue paa min hvide pande brænde,
 når jeg vandrer myg og ene i min faders urtegård.

Annabellas stilfærdige lykke fører os »hinsides vor tidsregning«, som prof. Vilh. Andersen udtrykker sig om Niels Møllers personlige etos. »Annabella« viser os Niels Møller, ikke blot som kunstner, men som tolker af skjulte og uudtalte følelser, næppe tanker hos den unge kvinde i havens gange.

I samme linje ligger flere af hans små græske epigrammer:

Så siger Nossis: Den kvinde, der
 kender ej kærlighed, kan ikke se,
 hvor den duggede rose er fager.

Og det sapfiske*) fragment:

Lig et rødme æble, som yderst på vippende gren jeg så,
 på de alleryderste kviste, — som plukkerne glemte at få —
 Nej, visselig nej, de glemte det ej, men kunde det ikke nå!

Men også her kan det slå om til spot:

Kæl ej for din kvinde,
 før I er alene,
 strid ej med din kvinde,
 når anden mand er inde;
 længe har jeg sandet:
 uvid er det ene,
 og vanvid er det andet.

*) Sapfo: græsk digterinde ca. 600 f. Kr.

Skulde der fremføres nogle slutbemærkninger, kan det blive dette: Det ligger for tiden i luften at tale om begrebet selvtilstrækkelighed som vor største åndelige fare, et nyt ord for farisæisme, selvgodhed. I denne tales kølvand opstår nødvendigvis drøftelser om forholdet mellem det timelige og det evige, og der kaldes til samling om at fordybe sit sind i det ene fornødne, om ikke at tage skade på sin sjæl.

Dette skal kun nævnes i forbindelse med Niels Møller, for så vidt som det belyser, hvor forskelligt hans livssyn er fra det nævnte. Hans digtnings alvor og etik er rettet mod dette livs storhed og fornedrelse, dets dybder og højder, dets angst og krav.

Her er ikke plads for nogen tale om, at vi er svage og magtesløse og derfor med god samvittighed kan forholde os passive, her er ikke stedet, hvor man fortryder i dag, hvad man gjorde eller ikke gjorde i går, her hedder det: se, tænk og grib ind, held eders søskendnavn i agt og ære, gå ind i striden for livet her i denne verden med den alvor, der kommer over den gerning, hvorfra der ikke går nogen vej tilbage, og uden at høre efter teorier om, at verden går sin skæve gang, og at vi derfor gør klogt i at holde os mest muligt udenfor.

Sit digt »Stjernenat« slutter Niels Møller således:

Værket, der ledes trofast til ende,
lønner sig selv. — Hvad frugt har I sat?
Muligt et korn, der kan syre dit brød.
Det guld, vore kærter kan yde, vil ej
fylde din pung; det ved kun at tænde
lys over land i vinterens nat.
Og åbner mødig jeg gravens lem,
en yngre griber kærten fat
og rider frem
med lyset højt i hænde.

Adia Frost.

Til venner og gamle elever!

Mens dagens sol end lyser
   mig frem mod aftenens fred,
 jeg *takker jer* og hilser jer —
   endnu før sol går ned.

Solvang, Vallekilde, på min 75 års fødselsdag 1931.

Povl Hansen.

Ved sommerskolens slutning.

Lad tiden rinde, timer gå,
 — alt godt skal stå!
 Det ægte liv, vi levet har,
 skal ej forjaa.

Som lyst med mørkt er vævet ind
 i livets dragt,
 og rose tæt ved tidsel staar
 i vixel-pagt.

Så blandes ringheds slagger tit
 med lødigt guld, —
 det gælder om at dyrke op
 vort hjertes muld!

Ja, lad os søge guldet frem
 af klippens sten
 og bruge, hvad vi lærte her,
 i vilje ren!

Bodil Lange.

Fra Vallekilde højskole.

Kære gamle elever.

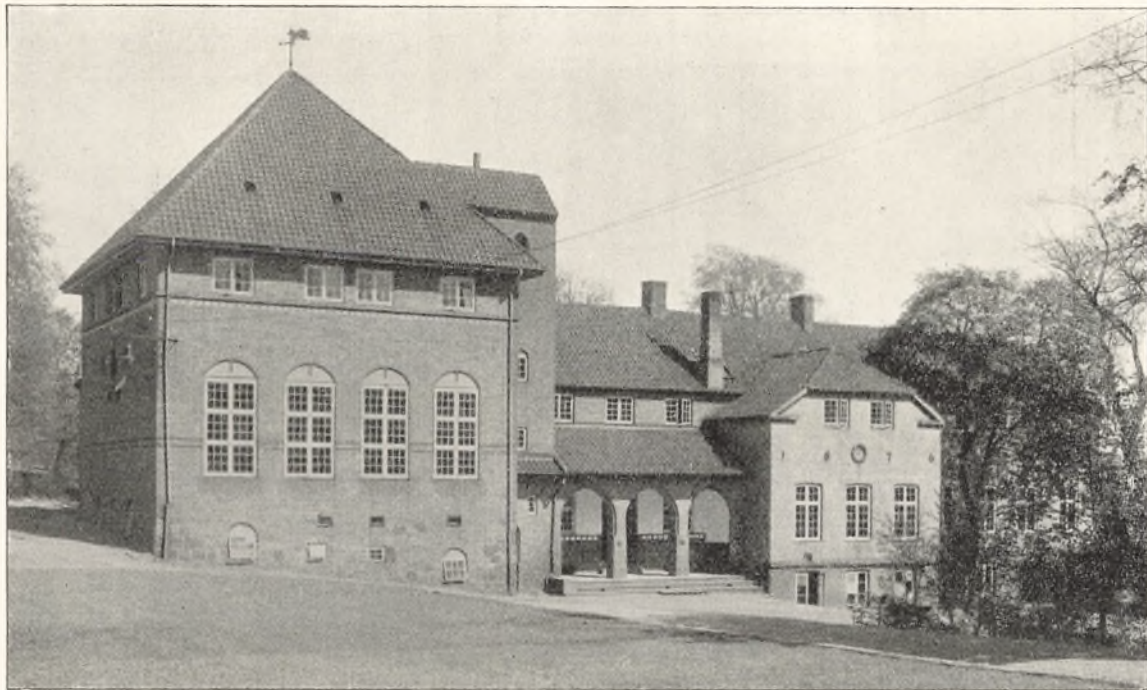
Siden jeg sidste efterår skrev brev til jer, har jeg mødt mange af jer — ved elevmødet her i juli, ved fire dages mødet i august og ved møder rundt omkring i landet. Det var mig altid en glæde at hilse på jer og møde jeres venlighed. Ikke mindre taknemmelig har jeg været for breve og kort, I har sendt til jul og til anden tid. For al venlighed og godhed imod Vallekilde siger jeg jer tak. Dette brev skal da være en hilsen til jer og egentlig kun til jer. Højskolernes årsskrifter er jo efterhånden bleven en omfangsrig litteratur, som når langt udenfor de gamle elevers kreds. Det kan for så vidt være godt nok. Højskolen har jo nu én gang et ansigt, som også den store verden ser. Det må så håbes, at dette ansigt tåler at ses. Men højskolens arbejde er dog først og fremmest en gerning *indadtil* mellem elever og lærerkreds. En del af dette arbejde kan slet ikke for-

stås eller vurderes af udenforstående. Kun de, som er medlevende partnere i vort skjulte liv, kan være med, når det gælder dette.

I dette brev, hvor jeg — set fra vore vinduer — vil fortælle om småt og stort i årets løb, henvender jeg mig da slet ikke til udenforstående, men kun til jer, Vallekilde højskoles gamle elever.

Af de breve, jeg tidligere gennem årsskriftet har skrevet til jer, er ingen skrevet under så trykkende forhold, ude og hjemme, som dette. Vi skal tilbage til verdenskrigens onde år for at kende noget tilsvarende og endnu værre. Skønt der verden over frembringes langt mere end forhen af mad og klæder, af boliger og alle hånde bekvemmelighedsudstyr, så halvsulter og fryser mange mennesker. Savn og nød har ramt utallige trods al verdens rigelighed. Skønt danske landmænd er langt dygtigere nu end før og under verdenskrigen og frembringer langt flere fornødenheder end da, så kæmper de fleste af dem en hård kamp for hus og hjem. Mistillid og mangelfuldt samarbejde hindrer os i at komme ud af krigens mørke skygge. Vi skriger på samarbejde, men er lammede af gensidig mistillid. I frygt og desperation krigsruster store dele af verden som aldrig før.

Under sådanne kår holder vi højskole. Det er ikke ret mange steder i verden, hvor det er muligt for en skare unge mænd eller kvinder at forlade deres sikre arbejdsplads for i 5 eller 3 måneder at leve sammen med lærere og kammerater i et fælles skolearbejde, hvis mål ikke er eksamen, og hvis løn ikke er en bedre plads eller højere løn. Utvivlsomt bør vi på en højskole søge dygtiggørelse til livet i dagens strid. Det måtte vist blive en underlig blegsottig skole, som gik udenom tidens nød og strid. Men vi skal tage os i agt for de korteste veje. Vi indbyder ikke først og fremmest til faglig dygtig-

gørelse eller til social-politisk orientering, men til et arbejde, der først og sidst vil forankre os i livets blivende værdier. I en opreven og nervøs tid må vor ankerplads være *der*, hvor livets stedsevarende og dybeste strømme går. I radioens og rotationspressens tid, hvor sensationer klaprer os om ørene og flimrer for vore øjne, må vi søge at opretholde en skole, hvor livets grundvæsentlige ting lader sig høre. Vi hverken vil eller kan lukke os ude for tidens kamp og nød. Vi indbyder ikke til et klosterliv (skønt den dag må vel komme, og komme snart, da der gennem klosterlignende institutioner gives protestantiske kristne lejlighed til i kortere eller længere tid at søge den samling og ensrettethed i sindet, som vi ikke i længden kan leve foruden) men til en højskole, hvor *folkets ånd*, som lyder bagved og gennem døgnets larm, skal være vor vejleder og hjælper. Den ånd skal også gøre os tjenlige til at udføre vor gerning i dagens strid og udføre den med hjerte på rette sted.

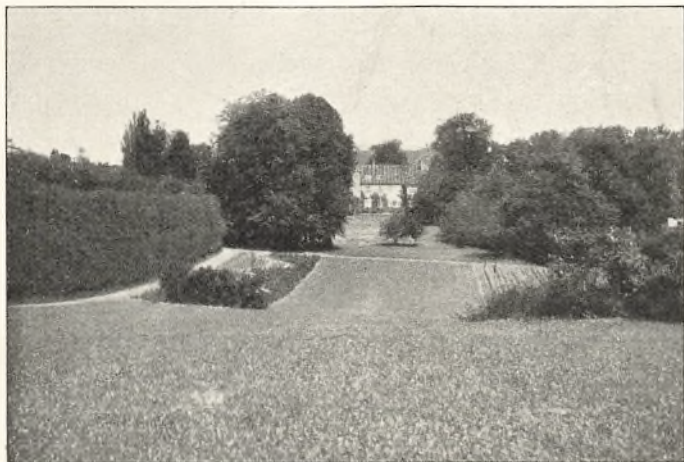
Ved vinterskolen 1930—31 arbejdede samme lærerkreds som i de foregående vintre. *Adia Frost*, der jo blev knyttet til Vallekilde højskole maj 1930, og som jeg præsenterede for læserne i sidste årsskrift, fortsatte sin lærerindegerning ved vinterskolen. Adia Frost holdt dels en række litteraturhistoriske foredrag, dels nogle foredrag om nyere tysk kulturliv; endvidere havde A. F. et danskhold, et regnehold og deltog sammen med os andre i særfagsundervisningen. Man vil af dette forstå, at Adia Frost har taget sin del af dagens byrde — og glæde.

Hvad den daglige skolegernings timeinddeling angår, da har vi fulgt kendte hovedlinier. Med vore foredrag, vor dansk-, regne- og gymnastikundervisning har vi henvendt os til hele elevflokket. Men vi har i det

svundne år noget mere end tidligere taget fat på særfagsundervisningen. I større og mindre grupper har vi søgt at imødekomme den enkelte elevs særlige interesse. Vi har således tilbudt undervisning i engelsk, tysk, botanik, tegning, geografi, bøgernes brug, bibellæsning, musik; endvidere har håndværkerne jo haft deres fag-

tegning, landmændene deres landbrugsfaglige timer, og delingsførerholdet har arbejdet med teoretisk og praktisk gymnastik, med anatomi og kommandoøvelser. Hele denne særfagsundervisning, som gennem flere år har udviklet sig jævnt, stiller ret store krav til lærerkredsen. Men det er åbenbart, at vi her møder elevernes lyst. Vore erfaringer opmuntrer os da også til at opretholde særfagsundervisningen i det omfang, den nu har.

I sidste årsberetning fremhævede jeg det foregående vinterholds evner til at skabe festlige og indholdsrige fritidsstunder. Jeg tænkte navnlig her på elevernes egen aften, lørdag aften. I den henseende stod sidste vinters elever ikke tilbage. Forholdet er vist simpelthen dette, at ret udstrakt selvstyre her åbenbarer både en

langt større foretagsomhed og en dybere ansvarsfølelse, end vi fra gammel tid er vant til at tiltro vore elever. Desuden vil der i løbet af få år også på dette område skabes gode traditioner, som ad mange usynlige veje tilflyder det nye hold og virker ansporende og tilskyndende.

Når jeg tænker på sidste vinters karle, tænker jeg mest på deres oplagthed — til at tage imod og til at sige imod. I den unge, modtagelige tilstand, hvori de fleste af vore elever befinder sig, når de kommer på vore højskoler, kunde en dygtig lærerkreds — om den vilde — nok føre de allerfleste elever derhen, hvor vi vilde have dem hen, i hvert fald så længe vi var under samme tag. Det kan også for en lærer være fristende at kaste sig ud i dette, især når han betænker, hvor mange propagandamagere der i religiøs og politisk henseende med tilsyneladende held driver hver på sin kile. Men en højskolelærer bør have så megen respekt for det liv, han tjener, og så megen kærlighed til de unge, han har fået lov at hjælpe, så han foragter den letkøbte agitation, der tilsigter at placere de unge i den eller den bås. Fristes han alligevel i nævnte retning, da bør han være taknemmelige for de unge — de er jo som regel få — der er udrustet med det prøvende og undersøgende instinkt, som ikke tager alt for gode varer, men foretrækker at sætte et spørgsmålstegn, hvor en anden lidt rask vilde sætte et punktum.

Jeg vilde med dette ikke antyde, at vort arbejde for så vidt opfordrede til modsigelse. Det vilde jo unægteligt være pinligt for os. Men på en højskole, hvor der unægteligt udvikles megen veltalenhed, er det godt, når denne stundom må gøre et ophold på grund at en eller anden modsigelse, som baner sig frem. Sidste vinters elever husker, at vi havde sådanne modsigelsens elementer iblandt os; men det tør nok trygt siges, at vi

Den lange gang.

gennem vor meningsudveksling kom hinanden nærmere; det er som bekendt ikke altid, at de »rare« børn, der aldrig volder nogen vanskelighed, betyder mest for hjemmet.

Mod Vejrhøjs top.

Vi holdt også sidste vinter månedsmøder. Ved et sådan møde talte en fremmed ordfører før aftenmaden og en af skolens lærere efter. Af fremmede har valgmenighedspræst *Uffe Hansen*, Ubberup, frk. *Esther Møllerstedt*, Liselund, forstander *Niels Bredkjær*, Tune, og lektor *Bredsdorff* ført ordet. Vi er glade for disse møder og vil indbyde til lign. møder i den kommende vinter.

Den 10. og 11. januar holdt Odsherreds og Holbæk-egnens ungdomsforeninger deres sædvanlige vintermøde her på højskolen. Dette møde, som tidligere holdtes i juleferien, ligger nu lidt senere, hvorved det bliver muligt for vore elever at deltage, hvad jeg tror er til gensidig glæde for eleverne og egnens unge. Ved dette års møde blev der holdt foredrag af forstander *Ernst J. Borup*, Lyngby, forstander *Jens Marinus Jensen*, Brønderup, og fhv. seminarieforsstander *Stig Bredstrup*, Jonstrup; desuden talte *Uffe Grosen*. Nogle af foredragene efterfulgtes af forhandling. Højskolelærer *Rasmus Hansen*, Ryslinge, ledede på sin fortrinlige måde sanglegene, lærerorkesteret spillede lørdag aften, og skuespiller ved det kgl. teater, hr. *Johannes Poulsen*, læste udtog af »St. Hans Aften Spil« og nogle norske folkeæventyr. Det var den mest strålende oplæsning, jeg har overværet her. Til tider lød vort sprog i form og klang så smukt, som det kan lyde, til anden tid så overstadigt lystigt og dog så harmløst, så latteren næsten gjorde os magtesløse. Ungdomsmødet i januar har fået en fast og kær plads i mange unges bevidsthed; de og vi synes at have megen glæde og gavn af mødet og ønsker, at det ad åre må have samme festlige glans over sig som hidtil.

Valgmenigheden har i årets løb holdt flere af sine menigheds møder på højskolen. Det 3 dages kirkelige

møde blev holdt først i februar. Der blev talt af præsterne *Morten Larsen, Helge Hostrup, Krebs Lange, Fred. Schrøder, Bent Møestrup* og *Niels Petersen*.

Det mærkes stedse klarere, at den grundtvigske forkyndelse er i smeltediglen. Traditionsbundne og fortærskede ord føles så magtesløse, og udtrådte tanker,

Korskirken.

som man kender fra 117 foregående lejligheder, føles utilstrækkelige, næsten flove. For mig betyder det så meget at høre en forkyndelse, som fødes ud af samtidighed med Kristus, og som finder sin egen form. Det forekommer mig, at der i disse år igen lyder en kristen forkyndelse, som baner sig vej med livets ret og med livets nødvendighed. —

På vinterskolen havde vi de sædvanlige udflugter til Vejrhøj, til Svinninge, til nogle af Odsherreds dygtigste landmænd. En dag besøgte hele skolen gårdejer *Aksel Fredslund, Sørslev*, hvis søn var elev hos os. I fastelavnen var en del af eleverne under Killemoses kyndige

ledelse på en to dages udflugt til København, hvor de så og hørte så meget, som den slunkne pengepung kunde tillade. Københavnsfarerne kom hjem mandag eftermiddag samtidig med, at jeg kom fra de fynske friskolefolks store fastelavnsmøde i Odense. Om aftenen fejredes den årlige skolefest på en såre fornøjelig og køn måde.

Frugttræerne i haven blomstrer.

I April måned var der almindelig travlhed ude og inde for at få alt i orden til sommerskolen. Vi har udvidet haven med et stort og smukt anlæg omkring Egebjerg. Havearkitekt *Brandt*, Ordrup, udarbejdede mig en anlægs- og beplantningsplan, som vi i det væsentlige følger. På højen omkring rosegrotten er der anlagt en stor græsplæne, denne er ved en lang smal plæne forbunden med den gamle have. Ned gennem hele havens midte går da en grønning, som falder lige skønt, hvad enten man ser den heroppe fra stuerne eller fra sten-sætningen på Egebjerg. Den store grønning og de høje træer mod vest minder os om den engelske park; dertil kommer den vide udsigt; fra mine vinduer ser jeg helt

over til Skamstrup kirke 2—3 mil i syd, fra Egebjerg ser man engene og landsbyerne og den lange skovbræmme langs nordvestbanen. Måske nogen vil finde denne del af haven for åben. Men de kan så i andre dele af haven møde de bratte overraskelser.

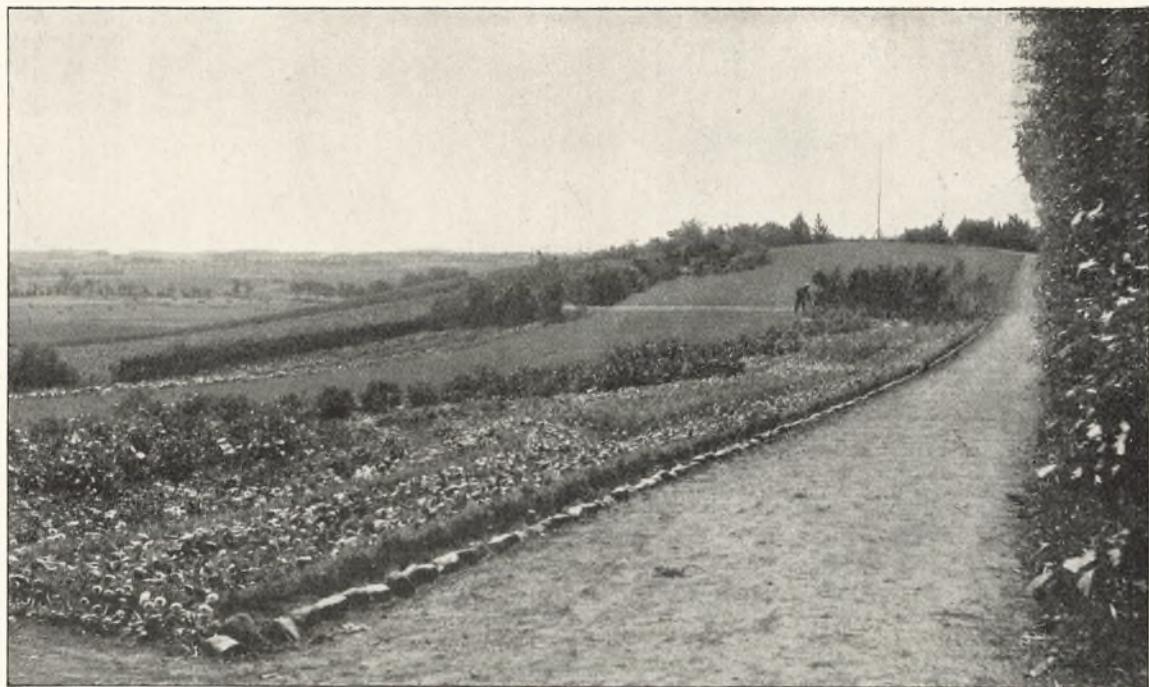
I de kommende år vil vi nu søge at få de store arealer langs den ny smalle plæne prydet med blomster- og staudeanlæg. Jeg synes, at haven er meget skøn nu, men der er stadig muligheder for at nå et skridt længere frem. —

I April måned var jeg i England; jeg opholdt mig hele tiden i London med undtagelse af en enkelt dag, da jeg besøgte gamle venner i Oxford. På de 14 dage oplevede jeg lige så meget, som jeg tidligere kunde tage imod på 14 uger. Hver dag var fra morgen til aften optaget af samtaler med mænd, som havde første hånds kendskab til de forhold, jeg skulde undersøge. Dog havde jeg også lejlighed til at være med i underhuset på én af de store dage, da de konservative stillede mistillidsvotum til arbejderregeringen. Jeg havde den interessante oplevelse på én dag at høre alle Englands første politikere tale: Ramsay Mac Donald, Lloyd George, Stanley Baldwin, Neville Chamberlain og mange andre. Fra kl. 3 til kl. 11^{1/2} sad jeg og lyttede i underhuset. Men om min Englandsrejse skal jeg rimeligvis skrive udførligt i næste årsskrift.

Den 3. maj åbnedes sommerskolen. *Bodil Lange*, som på grund af sygdom i sin nærmeste familie, ikke havde været med i skolearbejdet den foregående sommer, var nu atter i sin gamle plads. Lærerkredsen var da den sædvanlige.

Sommerskolen svandt hurtigt. Ofte møder man fra pigerne dette spørgsmål: hvorfor må vi kun være her 3 måneder, når karlene dog har 5 måneder? Et tilfreds-

Det ny haveanlæg.

stillende svar på dette spørgsmål er vist aldrig givet. Enkelte skoler har prøvet at udstrække sommerskolen til september eller oktober. Men bortset fra vore husmandsskoler, som har haft nogenlunde held med forøget, har andre skolars erfaringer i den henseende ikke opmuntret til efterfølgelse. Vi må nok fortsat nøjes med

Fra haven.

de 3 måneder. Højskolen må så trøste sig med, at pigerne i 3 måneder knyttes lige så fast til skolen som karlene i 5. At forholdet er sådan turde megen erfaring bekræfte. Hvorfor det er sådan, kan man jo spekulere over.

Bøgen sprang tidligt ud i år, derfor kom vi allerede midt i maj til Vejrhøj og Dragsholm. Denne korte udflugt plejer at udrette meget i henseende til at »ryste eleverne sammen«. Den glade munterhed, som kaster et eget solskin over sommerskolen, får let sit gennembrud på sådan en dag. Siden fulgte andre festlige dage. Den 4. juni var elever og lærere Højby ungdomsforenings gæster. Mødet i Stenstrup forsamlingshus med foredrag,

I skoven.

sang og leg gav aftenen et godt indhold. Om natten var den store flok unge gæster rundt omkring i hjemmene. Næste morgen cyklede de fleste den lange vej ud ad Sjællands Odde. På hjemturen var vi en kort stund

I skoven.

På bådebroen.

gæster hos *Svend Andersens* i Stenstrup, som med vanlig gæstfrihed havde åbnet hus og have for os.

Anden pinsedag var de fleste af sommerpigerne under *Adia Frosts*, *Killemoses* og *Grønborgs* førerskab i

På Skarridsø.

København. Rejsen foretoges i store rutebiler. Det blev en lang dag, som begyndte kl. 4 morgen og først sluttede over midnat; men for de mange, som første gang så vor hovedstad, var det en begivenhedsrig og lærerig dag.

I juli foretog vi vor Skarridsø udflugt. Gamle elever, som tidligere har deltaget i turen til Skarridsø, vil huske det festlige samvær i skoven, spadsereturen til Delhovedet, sejlturen på søen og cykleturen hjem i sommeraftenen. Det er en af de bedste ture, man kan foretage her på Sjælland.

Som sædvanlig havde vi en del udenlandske gæster i sommerens løb. Der kan være grund til særlig at nævne den indiske journalist, hr. *Angadi*, som holdt foredrag for os om den indiske selvstændighedsbevægelse. Endvidere hr. *Hertzig* fra Jugoslavien, som satte meget ind på at lære den danske højskole at kende.

Den 14. juni holdt vi sammen med omegnens ungdomsforeninger vort sommermøde. Talerne var forstander *Jens Rosenkjær* og direktør *Th. P. Hejle*; den sidste læste om aftenen Bjørnsons »En Fallit«. —

Den 18. og 19. juli afholdtes vort elevmøde. Lørdag truede regnvejret med at forstyrre alle vore skønne planer. Haven skulde præsenteres »de gamle« i bedst mulig tilstand, hvorfor der blev slidt ihærdigt med skuffe og rivejern. Og hvad der betød næsten lige så meget: Hostrups fornøjelige komedie »Feriegæster« skulde opføres på »friluftscenen«. Mangen en aftenstund var brugt til indøvelse af rollerne, generalprøven for den unge slægt var vel overstået, skuespillerne var indstillede på en ordentlig »succes«, der yderligere skulde befæste deres ry — ja, mange levede i håbet om en rigtig sommeraften i den gamle have. Det vilde være et ualminde-

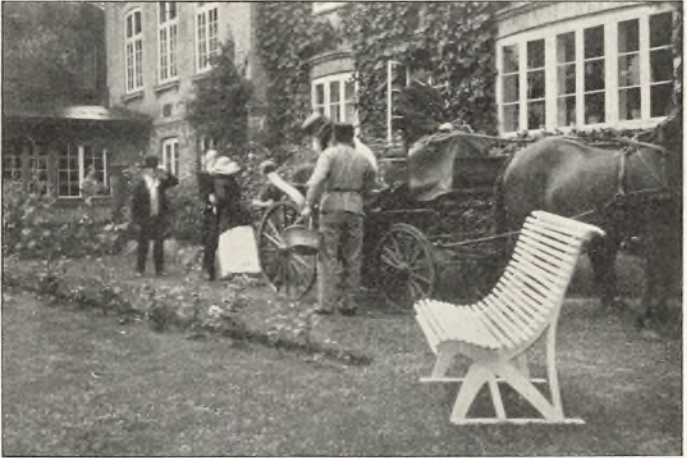

Forberedelser til elevmødet.

lig ondt himmellune, om regnen nu skulde spolere alle de kønne forventninger og slå vore gode planer i stykker. En rigtig sommeraften blev det desværre ikke. Mørke Skyer trak over os, og blæsten susede i træ-

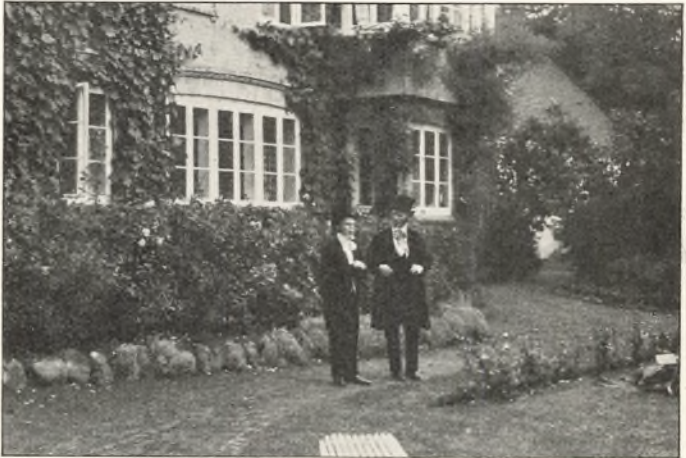

Leg på engen.

Herskabet kom for sent.

toppene. Men skuespillerne trodsede det umilde vejr, som dog heller ikke blev værre, end det var muligt at gennemføre spillet med glans. Vor privatlejlighed, rosenpladsen og øverste del af plænen var den mageløse

Professoren og kammerråden.

»Professoren tænker«.

scene. Ypperlige hjælpemidler, som heste og vogn, som selv et rigtigt teater vanskeligt kan tage i brug, stod til vor rådighed og blev brugt med fuld musik.

Stedets mere trænede aktører bestred naturligvis

Jørgen har krænket professoren.

hovedrollerne, mens håbefulde unge kræfter som Kille-mose og Uffe Grosen på en meget lovende måde løste de mindre opgaver. En teaterkritik må jeg af flere grunde undlade at give, men efter bifaldet at dømme havde både forfatter og skuespillere løst deres opgave godt. (Jeg håber, at den hensovede forfatter vil bære over med mig, når jeg — som læserne vist har fået indtryk af af ovenstående — så rundhåndet tildeler skuespillerne en stor del af æren for aftenens glansfulde forløb).

Lørdag aften sluttede med sang i hytten, generalforsamling i elevforeningen og aftensang i foredrags-salen.

Søndag morgen kunde vi efter morgensang foretage den traditionelle vandring til Thinghøj, hvorfra land og hav, skov og mark, herregård og husmandsbrug, landsbyer og åbne enge ligger vidt udbrudt for os. Fra Korskirken lød klokkeklangen, der kaldte os til gudstjeneste.

Ved tolvtiden samledes de mange, ca. 600 i tal, i gymnastiksalen omkring middagsbordet, der var festligt prydet med et rigt flor af markens blomster.

Her veksledes så med tale og sang en god stund.

Senere samledes vi ude i haven, hvor Povl Hansen og Uffe Grosen talte. Skønt det kan se lidt fordringsfuldt ud, har jeg lyst til at hidføre noget af det, jeg ved den lejlighed fremførte. Jeg udtalte bl. a.

Jeg vil tage mit udgangspunkt i et for al sund ungdom fællespræg, nemlig: ungdommens forventning til fremtiden. Ingen anden tid leves i den grad i forventning som ungdomstiden. *Barnet* lever i det nærværende, barnet er optaget af dagen i dag, af timen, som er inde, af øjeblikket, som er nu. Den livsalder, der ligger på den anden side ungdomstiden — mandsalderen, er også optaget af det nærværende. Vi i mandomsalderen optages af hverdagens mange nærliggende gøremål, så vi ofte

efterhånden mister ungdommens langsynthe blik. *En mand* er optaget af sin gerning, der næppe under ham rist og ro nogen stund, selv når han holder »hviletid«, arbejder planer og tanker i hans arme hjerne. *En mand* har som oftest sin familie, han bliver hypper nervøs, når hans lille Peter pludselig får 40° feber, og han aner ikke, hvad han skal stille op. *En mand* har ofte sit »helbred«, han kan ikke tåle dit, han kan ikke tåle dat, han tvinges af den nærværende virkelighed til at økonomisere med kræfterne.

Alt dette skænker ungdommen ingen tanker, den lever overdådigt på langt sigt. »En ungdom, som er stærk og sund, den stiger frem med overskud.«

Megen ungdom har altid et overskud af kraft i forhold til dagens og årets gerning. Det er bl. a. dette overskud af kraft, der gør, at ungdommen i så høj grad lever sit liv i forventning om det kommende. Unge hjerter er i virkeligheden mere i det kommende end i det nærværende, de lever mere i forventning end i besiddelse.

Man skal ikke afvise sådan tale med ord om fantasier og drømmerier. Jeg er tilbøjelig til at tro, at det i enhver henseende er godt, om der undes et menneske et rigeligt åremål, da det må leve i forventning. Forventningens sjælelige værdi, dens egenværdi, er ofte meget stor. Den er spændingen i flitsbuen, den er den opadstræbende kraft i den bøjede gren. Den er ikke håndgribelig som så meget i den materielle verden, men den er ofte drivkraften i tingenes massive orden. Tag spændingen af flitsbuen, og den bliver en almindelig kedelig kæp, mindre farlig ganske vist, men også uden væsentlig kraft.

Jeg ved godt, at forventningen kan spille i de mørke så vel som i de lyse farver i et menneskebryst. Forventningen kan være en streng gæst at have til huse. Den kan gøre et sind uroligt, ja ulykkeligt. Forventningen er

ikke altid som en skystøtte, der står foran os om dagen, og som en ildsjæle, der viser vej om natten. Forventningen løfter vistnok altid, men det er ikke altid den leder, den kan tværtimod gøre det dobbelt svært at finde vejen frem. Litteraturhistorikeren N. M. Petersen siger om ungdomsårene med deres forventning, det er »de år, i hvilke sjælen leder efter sin bestemmelse, i hvilke, skønt de for verden synes tabte, grunden bliver lagt til hele livets indre attrå og sysler.« I forventningen søger et ungt sind at finde sig selv. Men at finde sig selv er et omfattende begreb. Det er ikke blot spørgsmålet om min livsgerning. Det er også spørgsmålet om, hvad jeg åndelig talt skal leve *af* og *for*. At finde sig selv er for et ungt sind, sidst men ikke mindst, spørgsmålet om at finde den, med hvem det fælles fremtidshjem skal bygges.

Forventningen er vel egentlig den dybe længsel i os efter at se det *egentlige menneske* i os komme til udfoldelse. Men det kan koste både uro og smerte. Derfor er der så mange udsagn om ungdomstiden som den vanskelige, trængselsfulde tid. Ikke så få mennesker ser tilbage på ungdomstiden som den tid, de nødigst vilde leve om, den tid, da vi »ville så meget og formå så lidet«, da størstedelen af tiden går »hen i ønsker og savn«, som J. P. Mynster sagde.

Lad os nu om et øjeblik prøve at stille ungdommens stilling i dag i forhold til, hvad her er sagt. Men da er det vist vigtigt at være klar over, hvilke årgange vi skal henregne til tidens unge. Med mine 36 år er jeg nok klar på, at mine jævnaldrende og jeg ikke i streng forstand kan høre til tidens unge. Måske tør det alligevel påkræve nogen interesse at høre, hvordan vi, der var voksne unge under verdenskrigen, fik vor forventning opfyldt. Her må naturligvis ses bort fra den enkeltes erfaring og skæbne. Der må tænkes på det generelle. Jeg kan da

vanskeligt tænke mig et årtis unge mere fyldt af forventning og håb til fremtiden, end vi var. Havde vi været klogere, havde vi bedre forstået slægtens dybe fald, så havde vi måske allerede dengang stemt vor forventning noget ned. Men vi *var* ikke klogere. Vi havde lyse dristige håb til fremtiden. Vi troede, at en ny jord skulde opstå af det gamle bloddrukne morads. En ny og skønnere menneskelighed skulde nu komme. Vi vilde af hele vort sind være med i arbejdet herfor. Wilson var en af vore store profeter. Vi levede med tusinder i en frydefuld forventning om den morgenrøde, der skulde komme efter krigens onde nat. Vi citerede Heinrich Lerch, når han sang, idet han tænkte på de faldne:

»Nu er vi vordne lig sædekorn,
der kastes i jernharvens spor.
Gud sædemand, sår du så dyrt et korn,
du sørger vel for, at det gror.«

Det dyre sædekorn skulde gro. Hvor forfærdeligt om det var kastet ud til spilde. Sådan følte vi det. Ikke uden grund. Nogle af landets bedste mænd — mænd som Carl Koch og Alfred Povlsen — pegte mod den ny verden og lagde os på sinde, at i arbejdet for den måtte de varmeste hjerter og de klareste hjerner gå ind. Og resultatet? Vor forventning til en lykkeligere ydre verdensorden blev i alt fald ikke foreløbig opfyldt. Den ny jord, vi for 10—12—15 år siden drømte om, og som vi noget naivt troede snart skulde blive virkelighed, viste sig at koste megen møje, der krævedes slid og udholdenhed, så mange svære og tunge tanker skulde gennemtænkes.

Foreløbig blev det ingen ny jord, men den gamle jord igen, måske endda tarveligere og fattigere. Skuffelsen og bitterheden blev et slægtleds fristelse. En af

disse års unge, digteren Olaf Gynt, udtrykker i nogle ramme vers de tanker, som mange har.

»Vi troede, at jord, som har drukket vort blod,
blev frodig og givtig, en fremtidens flod
af skabende længsler og krævende mod.

Da røgen drev bort, tog den synerne med.
Der stod nu Europa i pjalter og fred
som efter et tordnende uvejrsskred.

Men hvor var der penge og ungdom og ild?
Nu kom der en morgen — men skumringsvild.
Nu kom der en horde — men grådig og snild.

Skuffelse og bitterhed blev igen et slægtleds fristelse. Tænk ikke længere først og fremmest på, hvad en ung højskolemand kan have oplevet af skuffelse ved en lys tidsstrømnings delvise sammenbrud, men tænk til eksempel snarere på den unge landmand, som tog plads hos dygtige mænd for at uddanne sig til selvstændig gerning, som måske tog på skole for yderligere at dygtiggøre sig, som spinkede og sparede af de møjsommeligt sammensparede penge — alt sammen i håbet om at få sin selvstændige gerning med selvstændigt ansvar. Og han fik det måske. Han havde vilje til at arbejde, han havde indsigt til at udføre det formålstjenligt. Men det uhyggelige ord *konjunkturerne* kom ham i vejen. Han kunde få fornemmelsen af at bo på et rullende fortov. Grundlaget for hans økonomiske tilværelse gled for ham. Han truedes med økonomisk ruin og stod i fare for at lide en ren menneskelig ruin. Den trygge udviklings- og fremgangstro, som var et helt slægtleds, kunde ikke blive hans. Usikkerhed og uberegnelighed i det ydre med fare for en tilsvarende skepsis og mismodighed

i det indre blev manges kår i disse år. Eller tænk på den unge lærer, eller etat-aspiranten, eller den unge kandidat. Hans fader havde været så nogenlunde sikker på, at dersom han var jævnt begavet, jævnt flittig, jævnt skikkelig, så åbnede sig for ham den dør, han stiledede mod. Men hans søn står meget muligt foran en lukket dør. Og den lukkes ikke op, fordi han banker.

Atter siger jeg: skuffelse og bitterhed blev et slægtleds fristelse. I sådanne tider får mismodets og håbløshedens talsmænd megen tilslutning. Og så må det dog meget erindres, at både menneskeligt og samfundskøkonomisk set er vor ungdoms forventning og håb til fremtiden en stor folkelig værdi. Hvis de strenge tider, vi nu oplever, medfører, at vor ungdom lader stå til, hvadenten det så sker i letsindig adspredelsessyge eller i tungsindig kraftesløshed, vilde det være en skæbnesvanger folkelig ulykke. Det må meget håbes, at vi trods tidernes tryk må have i vort folk mange unge, som finder det ret og nødvendigt at dygtiggøre sig i alle henseender med selvstændig gerning for øje. Og det må meget håbes, at gode samfundskræfter må blive sat ind for at mildne og afbøde konjunkturers ofte så ulykkelige virkninger.

Hvis det kan ske, så tør det også håbes, at den dybe kærlighed til arbejdet og livsgerningen, som i hvert fald er et så øjensynligt træk hos en stor del af tidens landboudom, vil kunne bevares, og mon vi ikke just i denne kærlighed til livsgerningen skal søge den bedste begrundelse for, at vor ungdom vil gå en streng prøvelsens tid igennem.

Men det er meget muligt, at den fremgangslinie, vor ungdom i den nærmeste fremtid skal følge, vil betegnes af flere bratte brud overfor tradition og arv.

Jeg skal ikke just ønske det. Jeg mener, der er holdt mange billige taler i disse år, hvor man har fedtet for

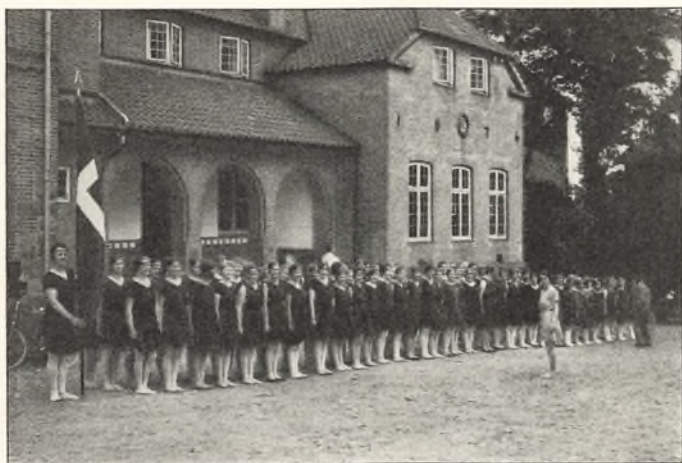
ungdommen og skældt de gamle ud efter noder. Men rigtigt er det jo, at tidens unge har fået en tung arv at svare til — økonomisk og moralsk. Og det er i alt fald forståeligt, om mange af dem slår bag ud og nægter at godkende arven . . . . .

Det er mit håb, at der i vort folk må være myndige kræfter, først og fremmest iblandt de unge selv, som vil værne om vor ungdoms hellige forventning. Jeg gentager: den er i alle forhold en uvurderlig livstilstand. Det er den også på det religiøse og kristne livs område, som jeg ikke skal tale om her, men den hurtige besiddelse er på det religiøse og kristne livsområde ofte kun blændværk. Jeg mener ikke, at forventningen i sig selv er det største. Det *er* rigere at stå i selvstændig ansvarsfuld gerning end blot at have længselen derefter. Det *er* rigere at have sit hjem en blot forventninger derom. Det *er* rigere at leve et personligt kristenliv end blot at have religiøse dragelser. Som en digter siger:

»Du skønne livets orden,
at der på forår følger høst,
at der er mer end vorden
og mer end ungdomslyst:
Bring korn i lo og lade!
bring frugt bag dunkle blade!
bring hjertet fred og trøst!

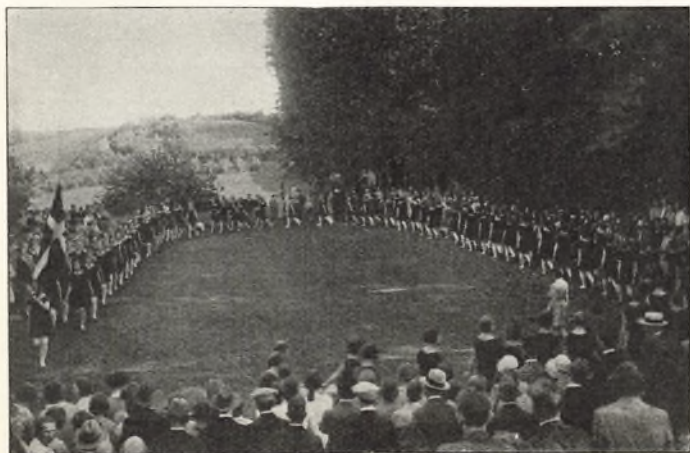
Høsten *er* rigere end foråret. Mandomstiden *er* og bør være rigere end ungdomstiden. Men høsten skal komme til rette tid. Gid vi må blive forskånet for en for tidlig, en afsveden høst.

Efter foredragene viste sommerpigerne gymnastik på plænen, sangkoret sang en del sange, og ellers frydede man sig ved »frit samvær« over den ganske have. Efter aftensbordet var der en times leg, derefter koncert

og endelig sluttede elevmødet ude i skolegården, der var meget smukt illumineret. Søndag aften sent eller mandag morgen drog de 5—600 gamle elever atter til deres hjem og arbejde.

Efter elevmødet fulgte nogle få, stille dage, inden sommerskolen sluttede. Disse sidste tyste dage har en egen værdi. Taknemlighed og rolig tillid lever i sindet,

Sangkoret synger.

og man føler ret, hvor livet *kan* være meget værd at leve.

Umiddelbart efter sommerskolens slutning skulde vi få lov at opleve 4—5 helt ualmindelige dage. Jeg tænker

Hvil i skoven.

på fire dages mødet med de gamle elever. Det er vist første gang, at et elevmøde af den udstrækning er holdt. Jeg fik idéen til mødet en nat på Fredericia banegård. Det slog ned i mig: Vi holder år efter år kursus med fremmede folk, men aldrig med vore egne elever, som vi dog har delt mest med. Hvad om vi indbød til et flere

Fire dages mødet.

dages møde for gamle elever! Da jeg kom hjem, blev planen forelagt og drøftet og indbydelse blev, som I husker, udsendt i sidste årsskrift. Indbydelsen blev godt modtaget, og tilslutningen blev stor. 110—120 gamle elever deltog i mødet. Der var gamle elever fra Ernst Triers tid. Mødets ældste deltager, fru Maren Andersen, Stenstrup, havde været elev her 1870; hendes mand, gårdejer Niels Andersen, som døde sidste vinter, var elev i det allerførste elevhold på Vallekilde højskole. Gennem en lang årrække har Maren og Niels Andersen hørt til denne skoles bedste venner. Så længe vi har holdt efterårsmøder her, var de to sikre deltagere, med usvækket interesse og kærligt sind fulgte de Vallekilde højskole gennem alle omskiftelser.

Til fire dages mødet var der en del gamle elever fra Triers tid; der var mange fra Povl Hansens forstandertid, og der var ligeledes mange af 3. slægtleds elever. En af mødedeltagerne skrev i et lille brev til Højskolebladet om mødet følgende:

»Foruden det sædvanlige elevmøde den 3. søndag i juli, hvortil der kom lige så mange tilrejsende som tidligere, forsøgtes det i år — for første gang — at afholde et *forlænget* elevmøde straks efter sommerskolens slutning. Alle de møder, der i august afholdes på højskolerne, er jo hver for sig værdifulde, hvert møde bringer sit, hvad enten det er til mødedeltagerne eller skolens faste stab; men en del af disse møder kan godt efterlade et indtryk af noget, der blev ufuldstændigt og forhastet gennemført.

Forstander Uffe Grosen fik under sine overvejelser om denne sommers møder den tanke, at et flere dages elevmødet kunde vist blive udmærket. Planen for mødet blev gennemtænkt, og med sidste årsskrift udsendtes indbydelse til et sådant møde. Et vist mindste-antal deltagere var sat som betingelse for mødets afholdelse, og

med nogen spænding fulgte man i Vallekilde indmeldelserne. Ret tidligt blev det fastsatte tal overskredet, og mange flere kom til. Der kom ialt 106 fast indmeldte, der sammen med en del løsgængere igen var på højskole i fire dage, — og både elever og lærere syntes, at det var et sjælden værdifuldt møde.

To foredrag om formiddagen og et om eftermiddagen — med tid til spørgsmål og diskussion — var rammen om dagens arbejde i foredragssalen. Hver dag var der en sangtime og en gymnastiktime (for et blandet hold af kvinder og mænd). Nogle af mellemstunderne blev udnyttet til boldspil. Aftnerne var optaget af koncert, dialektaften og frit samvær. Dertil kommer, at strålende højsommervejrlagde sin glans over »Odsherreds bakkede land«, der var spættet med gule, modne kornmarker, og hver aften stod fuldmånen smilende over Svinningevejlens enge. Det ydre som det indre — samstemtheden mellem alle gjorde sit til, at det blev et ejendommeligt fyldigt møde. Min alder er ikke så fremskreden, så jeg på egne vegne kan bruge den sammenligning, at det kunde minde om de *gamles vennemøder*, men ud fra det, jeg på anden hånd ved om sidstnævnte møder, vil jeg tro, at sammenligningen ikke er helt ved siden af.

En af detagerne havde været elev 1870, der var en del af Triers elever fra sidst i firserne og først i halvfemserne. Fra 1910 var der elever fra hver årgang. Deltagerne fra årene 1923—24 til 1930 var ca. halvdelen af forsamlingen. Altså en blandet forsamling i henseende til alder; men den fælles indstilling — moderne udtrykt den fælles bølgelængde — gjorde de fire dages samvær til en værdifuld oplevelse.

Der var ikke antydning af et almindeligt elevmødes noget forjaskede tempo — dermed være ikke sagt noget som helst om elevmødets værdi i almindelighed, de er

uundværlige i en højskoles liv; men her kunde man få talt ud med hinanden, få diskuteret både dagens og tidens spørgsmål igennem, hvad enten det nu skete i samling eller i mindre flokke.

Samværet mellem de tre generationers elever havde uden tvivl sin betydning. Endelig kan nævnes det, som

enhver gammel højskoleelev vil kunne forstå, man kunde enkeltvis eller sammen med ens egne kammerater igen »høre de kluk, de mindernes suk« fra den tid, mange højskoleelever vil regne for den lykkeligste i deres liv.

Alle deltagerne var enige om denne mødeforms store værdi, og det bliver ikke sidste gang, man i Vallekilde indbyder til et sådant møde.«

Den 20.—24. sept. holdtes vort store efterårsmøde. Talerne var i år højskolemændene *J. Th. Arnfred*, *Hans Lund* og *Johs. Terkelsen*, sognepræst *P. Augustinus*, professor *Vilh. Andersen* og skolens egne lærere. Søndag aften talte skolens mangeårige læge, *E. Tulinius*, om dr. Lauge Kochs sidste rejse til Grønland. Læge Tulinius,

der havde deltaget i ekspeditionen som skibslæge, viste også en række fortrinlige lysbilleder fra den lange færd.

Den 20. oktober blev *Povl Hansen* 75 år. I mange dagblade og ugeblade blev fødselsdagen omtalt, og manganen en hjertelig tak fandt vej til »Solvang« for Povl Hansens lange arbejdsdag i højskolens tjeneste. Her i Vallekilde samledes en del af Povl Hansens familie og nogle af hans mange venner om ham. Også her blev der sagt Povl Hansen en stiltfærdig tak for før og nu, og alle samledes i håbet om, at Povl Hansen måtte få lov at beholde sin arbejdskraft og sin arbejdsglæde endnu i lang tid.

Til slut vil jeg bede jer alle modtage lærerkredsens og lærerhjemmenes bedste hilsen med ønsket om en god jul.

Eders
Uffe Grosen.

Uddrag af brevveksling mellem højskoleforstander Ernst Trier, Vallekilde, og hans hustru Marie, f. Abel.

Ved Povl Hansen.

Indledning.

(Fortsat fra årg. 35).

I året 1915 udkom bogen: »Ernst Trier og Marie Abel. En brevveksling«. Dens indhold bestod i det samlede og så mærkelige brevkifte, som fandtes efter den mand, der grundlagde Holbæk amts første folkehøjskole i Vallekilde og hende, der den 11. septbr. 1864 var bleven hans trolovede. Brevene strakte sig over tiden fra trolovelsen til slutningen af april 1867.

Om disse to brevskrivere blot dette:

Ernst Trier var grossererens søn fra København, født 23 jan. 1837. Han blev 18 år gl. student og levede med sine studenter- og kunstnervenner et overordentlig rigt ungdomsliv i hjemmet. Han blev tidlig en ivrig discipel af Grundtvig. I jan. 1863 blev han cand. theol. og da krigen udbrød 1864, ansattes han ved hæren som »feltdegn«. Her blev han kendt med den unge (19-årige) Marie Abel, datter af provsten i Dalum ved Odense. I april måned 1867 blev hun hans hustru og flyttede ind i hans hjem den nyopførte højskole i Vallekilde.¹⁾

Efter at flytningen havde fundet sted, veksledes der endnu adskillige breve mellem de to; men fra nu af uden sammenhæng i brevkiftet. De enkeltvis fremkomne breve skriver sig nu fra de spredte tidsrum, hvor den ene eller den anden var på rejse borte fra hjemmet.

---

¹⁾ Se herom: »Højskoleforstander Ernst Trier«, I og II del af Povl Hansen.

Af disse sidste breve er her gjort et udvalg i uddrag,²⁾ idet jeg antager, der må være interesse herfor, dels hos de mange gamle elever fra Vallekilde højskole og dels rent lokalt af beboerne i den egn, hvor brevene har deres hjemsted.

Povl Hansen.

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 13. jan. 1869.

. . . . Du kan tro, jeg blev glad, da der i går kom brev fra dig . . . . Det er godt, at rejsen er gået så godt for dig, og at vi har de rare bedesteder i Reerslev og i Slagelse . . . .

Vi har fået influenza her på skolen; næppe nogen slipper fri. »Det er juleferiens eftervêer«, siger Tranberg³⁾ . . . . I dag er der otte sængeliggende, og adskillige af de andre har det ikke godt. Det lyder mange gange så pudsigt med al den nysen og hosten. Kristian Klausen er den mest angrebne; han har ligget lige siden du rejste; først i dag må han begynde at komme op . . . . Heller ikke jeg selv befinder mig vel; jeg får nok også denne omgangssyge . . . .

Hils din moder og din søster Sofie!

Jeg synes, det er så længe siden, du rejste. —

Gud i vold! . . . .

Marie til Ernst Trier.

Vallekilde, 12. april 1869.

. . . . Jeg har siden i fredags havt besøg af Hans Knudsen. Han fortalte, at der en gang i vinter var

---

²⁾ Flere prikker i teksten (. . .) betyder udeladt stof. Skarpe klammer [] omfatter indskud af udgiveren.

³⁾ Lærer ved sogneskolen i Vallekilde, medhjælper på højskolen.

kommen brev på 20 sider til Askov fra Lars Bentsen.⁴⁾ Jeg spurgte da H. K., hvorledes Bentsen deri havde omtalt Fornæs.⁵⁾ Ja, svarede H. K., det havde da været tydeligt nok, at der var mange ting, de ikke stemte overens i. Bentsen havde åbenbart hellere villet blive hos Kristoffer Bruun⁶⁾ som hans medhjælper. Bruuns skole havde Bentsen nemlig besøgt på rejsen op til Foosnæs, og Bruun havde da sagt til ham, at han vilde så inderlig gerne beholde ham som lærer. Bentsen var bleven aldeles indtaget i Bruun og al Bentsens lyst stod nok til, at han kunde have bleven dér.

Se, dette har jeg aldrig vidst. — Gid det nu må gå dem godt deroppe! Jeg tænker nok, Foosnæs er mand for at sige, hvor Skabet skal stå . . . .

Forleden aften læste jeg for alle vore folk den ny fortælling af B. Bjørnsson: En livsgåde; den optog dem stærkt . . . .

Fra madam Storm skal jeg takke for underretningen om hendes broder . . . .

Hvornaar kommer du hjem? . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vesterbro 5, København, 10. april 1869.

. . . . I dag har jeg været sådan et rart besøg hos Sofus Høgsbro; det glædede mig så meget at få talt med ham.

I går var der også så yndigt ude i Brøndbyvester hos Andreas Bentsen for sidste gang. To piger er meldt der ude fra, den ene fra selve Brøndbyvester, den anden fra Søllerød.

⁴⁾ Senere norsk højskoleforstander og stortingsmand.

⁵⁾ Senere norsk højskolemand og stortingsmand.

⁶⁾ Norsk højskoleforstander, senere præst i Oslo.

I aften skal jeg på concert og derefter til Fritz. Her er næsten ikke et øjeblik ro til at skrive, alting går med uafsladelig tummel . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vesterbro 5, København, 12. april 1869.

. . . . Poul Glahn er hos mig her, mens jeg skriver dette. Jeg begyndte dagen i dag med Kl. 7 at gå hen til P. Fenger, dér var jeg sammen med Vilh. Birkedal. Kl. 12 kørte jeg til Hvidovre for dér at besøge en bonde-
mand. Kl. 5 derfra til Aug. Winding, hvor også Emil Hartmann [Komponisten] var. Nu er jeg lige kommen hjem, og Klokken er straks 12. Men jeg har haft det godt alle disse steder og får meget smukt ud af mit ophold i København denne gang. Dog, nu er jeg snart træt. — På onsdag går jeg vistnok til Herrens bord i Vartov. Tænk da på mig!

På fredag rejser jeg så herfra til Slagelse; om aftenen skal jeg holde foredrag i Gudum lidt udenfor byen. — I aftes talte jeg på Vesterbros asyl . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vesterbro, 9. sept. 1869.

. . . . Det har i dag været en meget bevæget dag, hvorom endog den gamle tørre Berlinger kan give dig besked. Hvad den dog ikke kan mælde om, er den forunderlige glæde, der har været bredt ud over det hele. I den henseende forekommer det mig, at dette store vennemøde står over alle de andre . . . . L. Schrøder var herhjemme i formiddags tillige med Bågø, Nørregård, Otto Jakobsen og Johannes Schrøder. De blev her til frokost. — I aften var Schrøder åbenbart den bedste af talerne. Det er meget sent nu . . . .

Ernst Trier, til Marie.

Vesterbro, 15. sept. 1869.

. . . . Gid jeg havde skjaldegave, da vilde jeg begynde med at tolke på vers min længsel efter dig, de små og vort hus og hjem! Det er mig en evighed, siden jeg rejste hjemmefra.

I går kom der telegram til mig fra Bornholm med fornyet indbydelse og forespørgsel, om jeg så kom. *Da* nu vejret atter er bleven skikkelig, og *da* jeg, fra jeg opgav rejsen i mandags har gået med den underlige, flove fornemmelse, man ofte har, når noget, man længe har forberedt sig på, ikke bliver til alvor, og *da* fader og Fritz meget har styrket mig til det, — har jeg bestemt mig til i morgen at rejse.

Jeg håber at kunne komme tilbage på tirsdag; men hvor gør det mig dog bitterlig ondt, at Iversen⁷⁾ ikke nu kan komme med. Nu har jeg hørt ham i lange tider tale om hans glæde til denne rejse, og så skal det ikke blive til noget. Gør for ham alt det bedste, I kan, at det må bøde lidt på skuffelsen . . . . Hvad mon han tror om mig. Tal med ham derom!

I dag var her en Balle fra Bornholm, der ventede at få Iversen med i morgen. Han blev også bedrøvet, da han hørte, at han ikke kom med; mange derovre vilde også blive kede af, at han ikke er med.

Men altså, om Gud vil det, rejser jeg altså i morgen. Gud give mig lykke på rejsen. Kommer der breve, som skal bevares, så beder jeg dig eller Bentsen⁸⁾ gøre det. Jeg har glemt at besørge de fire Ingemanns romaner til Bentsen; sig til ham, at dem må han selv skrive om.

⁷⁾ Bestyrer af Triers landbrug, lærer på højskolen, landbrugskandidat.

⁸⁾ Lærer hos Trier ved højskolen.

Om mine videre rejseplaner dette, at når jeg på tirsdag atter kommer tilbage fra Bornholm, da bliver jeg onsdag over her. Torsdag og fredag vil jeg rejse omkring blandt folk her i byens omegn sådan, at jeg senest lørdag atter kan være i Vallekilde. Åh, atter at komme hjem! Dog må du jo huske, at jeg skal endnu ud på tre udflugter fra hjemmet. Så nu kom Octavius Hanssen,⁹⁾ så bliver der ikke mere af brevskrivningen.

Jeg har ellers havt det så godt. I går var vi en dejlig tur på landet nede hos Ole Jensen i Tryggerød. I dag har jeg været hos frk. Zahle,¹⁰⁾ hos Octavius Hanssen og Aug. Winding¹¹⁾ . . . .

Ernst Trier til Marie.

Siegård ved Åkirkeby, 17. sept. 1869.

Jeg kan vanskeligt beskrive, hvilket indtryk det gjorde på mig, da jeg fik dit telegram om, at du var taget ind til København med vore to små. Som jeg dog har gået og længtes efter jer! Og her må jeg blive foreløbig. Jeg må jo se at udrette noget herovre, når jeg nu én gang er kommen her. Jeg har indtrykket af, at her er noget for mig at gøre.

Søen tog ellers i den grad på mig i går, at jeg slet ikke er kommen til kræfter endnu i dag. Og jeg tør aldeles ikke vove mig ud i morgen igen, om dette vejr bliver, og under det forfærdelige oprør, søen er i nu. Jeg må blive her helt til lørdag til næste skib. Måske jeg da tager over Ystad og Malmø. Jeg har ikke lidt sådan på nogen sørejse før — end ikke til Norge. Efter at jeg var kommen i land, blev jeg ved at kaste op og kunde intet spise. Endnu i dag er jeg dygtig mat, har

⁹⁾ Højesteretssagfører, Triers ven.

¹⁰⁾ Opretter af den kendte pigeskole i København.

¹¹⁾ Komponist, Triers ven.

kvalme og hovedpine; men det går nok over efterhånden . . . .

Jeg er ellers grulig nysgerrig efter at vide, hvordan du er kommen til København med de små¹²⁾ og hvad siger mor dog til dem . . . . Er der kommen breve til mig med indmældelse af elever? . . . . Hvor jeg dog er glad ved, at mor nu får vore små at se.

På Bornholm er jeg bleven modtaget mageløst kærligt og gæstfrit. Hvor dårlig jeg end var, måtte jeg dog i aftes fornøje mig over pastor Christensen og pastor Algren. Her bliver vist også fuldt op for mig at gøre. En elev er allerede indmældt, Kofods broder, og han mener at få i al fald to med sig og måske flere. Men af Bornholms naturskønheder har jeg endnu intet set. . . . . Gud bevare os alle i sin nåde og føre os glade hjem til et yndigt gensyn! . . . .

Marie til Ernst Trier.

Vesterbro, 19. septbr. 1869.

. . . . Du kan tro, at det er underligt at være her i dit barndomshjem med vore små børn; men jeg er ligesom du så glad ved, at din moder endelig en gang får dem at se . . . .

Om rejsen herind rådførte jeg mig med Bentsen; han syntes også jeg skulde vove den. I onsdags gik jeg så ind til vor gamle præst [Bonnevie] og bad ham låne mig sin lukkede vogn. Torsdag morgen var vejret strålende og dejligt . . . . jeg satte mig selv med børnene og Karen ind i vognen, mens Jens Mortensen og Dorthea steg op på bukken, og så kørte vi. I Svinninge holdt vi ved posthuset. Derfra afsendte jeg følgende telegram til din far: »Kommer med børnene i eftermiddag. Ernst må intet ane.«

¹²⁾ Ingeborg $\frac{5}{4}$ år, Rigmor et fjærdingår.

Så kørte vi de fem mil til Kvarmløse til Karen og Jens Mortensens forældre. Her bedede vi en times tid. Her lod vi Karen blive til vognen næste dag skulde komme tilbage . . . . Men hvor blev jeg skuffet ved ikke at træffe dig i København . . . . Det er så længe siden, vi sås.

Min plan var, at vi så skulde have fulgtes ad hjem på mandag . . . . Nu bliver vi her til torsdag morgen og ser, om du kommer. Ellers har din fader lovet at følge os til Roskilde og dér skaffe os en vogn til leje de syv mil til Vallekilde. Desværre har jeg ingen indmeldelser til dig; men jeg har et brev til dig fra Olaus Arvesen . . . . Gid vi nu snart må mødes hjemme i vort kære, kære Vallekilde! . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vesterbro, København, 20. septbr. 1869.

. . . . Så, nu er jeg da atter her. Jeg vil gøre alt muligt for i morgen at blive færdig herinde, så jeg tirsdag kan komme herfra til Brøndby. Vallensbæk o. s. v. til Roskilde, så jeg kunde nå hjem senest på torsdag . . . .

Det var nu ikke den rene krysteragtighed, der afholdt mig fra at rejse fra Bornholm i tirsdags . . . . Stormen rasede, så skibet ikke turde gå den aften fra øen, men først op ad onsdagen. Jeg befandt mig da midt inde på øen og kunde således ikke komme med. Jeg havde telegraferet til Rønne; men fik en fejlagtig besked. Jeg længes ellers uhyre efter at komme hjem — hjem — hjem og glæder mig til den dag, jeg atter skal være hjemme. I mine tanker udmaler jeg mig gensynets fryd . . . .

På Bornholm indmældtes til mig hele 6 elever . . . .

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.

*Sidste skoleårs elever fordelte sig på de forskellige
amter således:*

Fra Københavns amt	8.
— Roskilde amt	2.
— Frederiksborg amt	2.
— Holbæk amt	24.
— Sorø amt	6.
— Præstø amt	9.
— Odense amt	7.
— Svendborg amt	12.
— Maribo amt	1.
— Aalborg amt	7.
— Hjørring amt	21.
— Viborg amt	11.
— Thisted amt	5.
— Aarhus amt	5.
— Skanderborg amt	12.
— Randers amt	12.
— Ribe amt	22.
— Ringkøbing amt	26.
— Vejle amt	7.
— Haderslev amt	5.
— Aabenraa amt	1.
— Tønder amt	2.
— Sønderborg amt	1.
— Færø amt	1.
— Island	1.
— Tyskland	1.

Elevholdet vinteren 1930–31.

Andersen Svend, Silkeborg, Viborg amt.

Andersen Christian, Sønderlev, Hjørring amt.

Andersen Jens, Faarup, Viborg amt.

Andersen Frode, Taars, Hjørring amt.

Bertram Peter, Graasten, Sønderborg amt.

Clausen Kaj, Korsør, Sorø amt.

Christoffersen Anders, Slagelse, Sorø amt.

Due Holger, Tvingstrup, Skanderborg amt.

Døssing Robert, Hammerum, Ringkøbing amt.

Eriksen Niels Richard, Nørre Aaby, Odense amt.

Flodgaard Albert, Herborg, Ringkøbing amt.

Frederiksen Kristian, Island.

Fredslund Vagn Aage, Særslev, Holbæk amt.

Galsgaard Kristen, Velling, Ringkøbing amt.

Hansen Aksel Emil, Højrup, Svendborg amt.

Hansen Aage, Asperup, Odense amt.

Hansen Carl, Skovlunde, Københavns amt.

Hovmand Svend, Baudholm, Maribo amt.

Højgaard Helge, Kværndrup, Svendborg amt.

Jacobsen Svend, Børkop, Vejle amt.

Jakobsen Godtfred, Glostrup, Københavns amt.

Jensen Kristian Ejnar, Stige, Odense amt.

Jensen Herman E., Alleshave, Holbæk amt.

Jensen Søren, Velling, Ringkøbing amt.

Jensen Frits Peter, Søstrup, Holbæk amt.

Jensen Knud, Asminderup, Holbæk amt.
 Jensen Jens, Vraa, Hjørring amt.
 Jensen Ove, Feldballe, Randers amt.
 Jensen Oluf Højstrup, Frederikshavn, Hjørring amt.
 Jensen Poul, Faarevejle, Holbæk amt.
 Jørgensen Vagn G. H., Svejlbæk, Skanderborg amt.
 Jørgensen Ove, Præstø amt.
 Jørgensen Viggo Strandbygaard, Ølgod, Ringkøbing amt.
 Just Søren, Allingaabro, Randers amt.

Kjærgaard Søren, Outrup, Ringkøbing amt.
 Kjær Niels, Ringkøbing amt.
 Kristensen Kristian, Ulfborg, Ringkøbing amt.
 Kristensen Niels, Hald, Ringkøbing amt.
 Knudsen Kristian, Struer, Ringkøbing amt.
 Knudsen Werner, Søstrup, Holbæk amt.
 Kristensen Falk, Gørlev, Holbæk amt.

Larsen Frede, Nykøbing Sj., Holbæk amt.
 Larsen Erling, Sadserup, Holbæk amt.
 Larsen Peter, Kalundborg, Holbæk amt.
 Larsen Niels, Støvring, Aalborg amt.
 Laigaard Alfred, Højslev, Viborg amt.
 Ludvigsen Svend Aage, Lundum, Skanderborg amt.
 Lind Jørgen, København, Københavns amt.

Madsen Sigurd, Haubro, Aalborg amt.
 Madsen Knud, Vallekilde, Holbæk amt.
 Meldgaard Jens, Ølgod, Ringkøbing amt.
 Miller Karl, Skovby, Randers amt.
 Mogensen Svend, Faarevejle, Holbæk amt.

Nielsen Paul, Tjæreby, Sorø amt.
 Nielsen Henry, Storehedinge, Præstø amt.
 Nielsen Gunnar, Strøby, Præstø amt.
 Nielsen Carl, Rønde, Randers amt.
 Nielsen Ejnar, Vraa, Hjørring amt.
 Nielsen Svend, Aars, Aalborg amt.
 Nielsen Svend Aage, Haubro, Aalborg amt.
 Nielsen Hans Bøje, Vindehelsinge, Holbæk amt.
 Nielsen Thorkild, Gudme, Svendborg amt.

Otte Frode Jensen, Rørbæk, Aalborg amt.

Pedersen Hans Jensen, Jerne, Ribe amt.
 Pedersen Niels Ginnerup, Lerbjerg, Randers amt.
 Pedersen Jens A., Guldager, Ribe amt.
 Pedersen Lars, Guldager, Ribe amt.
 Pedersen Valdemar, Langeland, Svendborg amt.
 Pedersen Peder, Filskov, Vejle amt.
 Petersen Evald, Roskilde, Københavns amt.
 Poulsen Ejvind, Asnæs, Holbæk amt.

Rasmussen Hugo, Stensved, Præstø amt.
 Rasmussen Ejnar, Stensved, Præstø amt.
 Rasmussen Johannes, Langeland, Svendborg amt.
 Rasmussen Tyge, Rynkeby, Odense amt.
 Rye Kristen, Nørre Broby, Svendborg amt.

Simonsen Otto, Jebjerg, Viborg amt.
 Smedegaard Søren, Velling, Ringkøbing amt.
 Sørensen Ejvind, Rørbæk, Aalborg amt.
 Sørensen Helge, Laven, Skanderborg amt.
 Sørensen Erik, Birkerød, Frederiksborg amt.

Thomsen Morten, Volk Mølle, Randers amt.

Wørishøffer Kai Philip, Roskilde, Roskilde amt.

Østerlund Elof, Storehedinge, Præstø amt.

Eleveholdet sommeren 1931.

- Andersen Anna, Durup, Viborg amt.
 Andersen Anna, Ørbæk, Svendborg amt.
 Andersen Magda, Sall, Viborg amt.
 Andersen Kamma, Skanderborg, Skanderborg amt.
 Andersen Ingeborg, Højby, Holbæk amt.
 Andersen Inga, Bindslev, Hjørring amt.
 Andersen Esther, Vig, Holbæk amt.
 Andersen Erna, Jellinge, Veile amt.
 Andersen Ella, Glamsbjerg, Assens amt.
 Andersen Thyra, Skive, Viborg amt.
- Berg Marie, Gamst, Ribe amt.
 Bertelsen Gyda, Hellum, Ringkøbing amt.
 Bramsen Kirstine, Hejsager, Haderslev amt.
 Brink Johanne, Brøns, Tønder amt.
 Byrialsen Laura, Østrup, Aalborg amt.
 Bøhme Mary, Holsted, Ribe amt.
- Clausen Elisabeth, Janderup, Ribe amt.
- Dahlgaard Rigmor, Viborg amt.
- Frederiksen Kristine, Frederikshavn, Hjørring amt.
- Gedsø Sigrun, Ry, Skanderborg amt.
 Geisler Ella, Københavns amt.
 Gram Bodil, Vojens, Haderslev amt.
- Hansen. Sigrid, Ousted, Roskilde amt.
 Hansen Maren, Ringkøbing, Ringkøbing amt.
 Hansen Edel Hedemark, Ørbæk, Svendborg amt.
 Hansen Inger Marie, Fangel, Odense amt.
 Helge Rigmor, Risskov, Randers amt.
 Henning Marie, Lem, Ringkøbing amt.
 Henning Bodil, Lem, Ringkøbing amt.
 Højmark Elisabeth, Dømmestrup, Odense amt.

Jakobsen Olga, Sædding, Ringkøbing amt.
 Jakobsen Marie, Tranebjerg, Samsø, Holbæk amt.
 Jensen Anna, Fjaltring, Ringkøbing amt.
 Jensen Anna, Christiansfeldt, Haderslev amt.
 Jensen Hilda Kirstine Bak, Gjerm, Skanderborg amt.
 Jensen Ingeborg, Dianalund, Holbæk amt.
 Jensen Ingeborg, Sdr. Bjene, Sorø amt.
 Jensen Ingrid, Brønderslev, Hjørring amt.
 Jensen Johanne Dahlgaard, Jebjerg, Viborg amt.
 Jensen Johanne, Hurup, Thisted amt.
 Jensen Ellen Margrete, Hinnerup, Aarhus amt.
 Jensen Karen, Ølgod, Ribe amt.
 Jensen Kirstine, Guldager, Ribe amt.
 Jensen Olga, Thorlunde, Skanderborg amt.
 Jensen Stinne, Østbirk, Skanderborg amt.
 Jespersen Edith, Vilstrup, Haderslev amt.
 Jessen Kjestine, Nr. Smedeby, Haderslev amt.
 Jørgensen Elisabeth Hald, Brønden, Hjørring amt.
 Jørgensen Gudur, Ørbæk, Svendborg amt.
 Jørgensen Helga, Jernved, Ribe amt.
 Jørgensen Ingrid M., Klipping, Præstø amt.
 Jørgensen Kirstine Vyff, Rønnede, Præstø amt.

Karkov Johanne, Ribe, Ribe amt.
 Karkov Katrine, Ribe, Ribe amt.
 Kristiansen Ester, Vrensted, Hjørring amt.
 Kristiansen Karen, Ølgod, Ribe amt.
 Christensen Agnes, Faurholt, Ribe amt.
 Christensen Emma, Jelling, Vejle amt.
 Christensen Gudrun, Lundum, Skanderborg amt.
 Christensen Gerda, Aarhus amt.
 Christensen Helene, Aarre, Ribe amt.
 Christensen Ingeborg, Gjurup, Hjørring amt.
 Kristensen Anna, Sædding, Ringkøbing amt.
 Kristensen Karen, Haastrup, Svendborg amt.
 Kjeldsen Ellinor, Gjødstrup, Ringkøbing amt.
 Kjærgaard Else, Hurup, Thisted amt.
 Knudsen Dagny, Ikast, Ringkøbing amt.
 Knudsen Erna, Videbæk, Ringkøbing amt.
 Koopmann Anna Kathrine, Klim, Thisted amt.
 Kure Eli, Københavns amt.

Larsen Bodil, Jordrup, Ribe amt.
 Larsen Dagny, Sdr. Bjerre, Sorø amt.
 Larsen Margrethe, Vellingshøj, Hjørring amt.
 Larsen Mary Kamilla, Roskilde, Præstø amt.
 Larsen Margrethe, Braade, Holbæk amt.
 Larsen Betty, Ringsted, Sorø amt.
 Laursen Anna, Spøttrup, Viborg amt.
 Lundgaard Anna, Bramminge, Ribe amt.
 Læggaard Elna K., Holstebro, Ringkøbing amt.
 Ludvigsen Karen, Lundum, Skanderborg amt.

Madsen Marie, Frederikshavn, Hjørring amt.
 Michaelsen Erna, Vrensted, Hjørring amt.
 Michelsen Camilla, Trangisvaag, Færø amt.
 Midtiby Anna, Videbæk, Ringkøbing amt.
 Mortensen Asta, Maarslet, Aarhus amt.
 Mortensen Edel, Flemming, Skanderborg amt.
 Mortensen Margrethe, Randers amt.
 Mølgaard Bodil, Hjortshøj, Hjørring amt.

Nielsen Anna, Vestervig, Thisted amt.
 Nielsen Agnethe, Holbæk, Holbæk amt.
 Nielsen Elisabeth, Fjenneslev, Sorø amt.
 Nielsen Karen Sofie, Ribe, Ribe amt.
 Nielsen Kathrine, Kvissel, Hjørring amt.
 Nielsen Klara, Aggersund, Thisted amt.
 Nielsen Marie, Guldager, Ribe amt.
 Nielsen Mary, Marslev, Odense amt.
 Nielsen Marie, Gørlev, Holbæk amt.
 Nielsen Nilie Marie, Rønde, Randers amt.
 Nielsen Margrethe Kirstine, Glejbjerg, Ribe amt.
 Nielsen Marie Prangsgaard, Holstebro, Ringkøbing amt.
 Nissen Boline, Over Jersdal, Haderslev amt.
 Nørregaard Karen, Københavns amt.

Oksholm Kirsten, Øsby, Haderslev, Vejle amt.
 Olsen Johanne, Frederikshavn, Hjørring amt.

Pjedsted Elisabeth, Charlottenlund, Københavns amt.
 Pedersen Martha, Sønderlev, Hjørring amt.

Meddelelser.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinger (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. Lagener og håndklæder må medbringes til mødet.

Efterårsmødet 1932 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 25.—28. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sængeklæder og håndklæder. Lørdag eftermiddag den 24. septbr. holdes her en sammenkomst med gamle elever, som har været her for mindst 25 år siden. Deltagerne til dette lørdagsmøde må indmelde sig til Uffe Grosen 8 dage i forvejen.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da sidst i november af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. *Forandring af adresser må mældes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde*, inden hvert års 1. septbr.

Alle gamle elever opfordres indtrængende til at være medlemmer af lærlingeforeningen; herved opnår man ikke alene at stå i forbindelse med skolen; men hvert medlem bidrager til forøgelse af foreningens pengemidler, der anvendes til hjælp for ubemidlede elever her på højskolen.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3400 eksemplarer.

Følgende dagblade og ugeblade sendes helt eller delvis gratis til skolen: Holbæk Amts Avis, Holbæk Amtstidende, Holbæk Amts Venstreblad, Kalundborg Folkeblad, Møens Dagblad, Aalborg Amtstidende, Politiken, Vendsyssel Tidende, Hejmdal, Fyns Tidende, Flensborg Avis, Jydsk Dagblad.

Højskolebladet, Dansk Ungdom, Baunen, Konservativ Ungdom, Radikal Ungdom, Dansk Folkestyre, Grundskyld, Det frie Blad, Andelsbladet, Brugsfor­eningsbladet, Vort Landbrug, Den fynske Husmand, Sjællands Stifts Landbrugstidende, Tidsskrift for Dansk Folkeoplysning (Månedsblad), Fyns Stifts Landbrugs­tidende, Ungdom og Idræt, Dansk Idræt, Nye Veje.

Hos Povl Hansen, Solvang, Vallekilde, fås:

Tovelil, Skuespil i tre handlinger af Povl Hansen.. 1 kr.
Små minder om små ting af Povl Hansen. 1 kr. 50 øre.
Vore navne af Povl Hansen ..... 50 øre.
Digt og sang af Povl Hansen ..... 1 kr. 50 øre.

Ligeledes hos Povl Hansen så vel som hos enhver boghandler fås:

25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.
 Højskoleforstander *Ernst Triers efterladte papirer*
 i udvalg ved Povl Hansen ..... 1 kr.
Mine minders bog af Povl Hansen ..... 5 kr.
 Højskoleforstander *Ernst Triers ungdom* af Povl
 Hansen. I del ..... 3 kr.
 II del ..... 3 kr. 50 øre.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

15. juli 1930—19. juli 1931.

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 15. juli 1930.....	2804	49	Trykning af årsskriftet.....	2291	00
Medlemsbidrag	6022	50	Konvolutter og blanketter.....	246	50
Salg af årsskrifter.....	52	05	Understøttelse til 10 elever 1930—31 ..	650	00
Gave	8	00	Understøttelse til 13 elever 1931	595	00
Renter.....	124	87	Porto	1338	20
Indestår girokontoret	48	19	Forsendelse af årsskriftet	74	50
			Kassererens løn	300	00
			Gaver	42	00
			Rejsegodtgørelse	44	60
			Kassebeholdning 16. juli 1931	3478	29
	9060	10		9060	10

127

Regnskabet er gennemgået og intet fundet at bemærke, Kassebeholdningen var tilstede.

Vallekilde, den 17. juli 1931. Aksel Fredslund.

H. Trier Hansen.

INDHOLD

	Side
Sorgen af <i>Povl Hansen</i>	4
Nordens nationale opgaver af <i>Uffe Grosen</i>	10
Det grønlandske spørgsmål af <i>Kr. Kristensen Killemosé</i>	20
Karen Jeppe og armenierne af <i>Niels Petersen</i>	39
Ungdommen og nutidens samfundsspørgsmål af <i>Harald Grønborg</i>	57
Niels Møllers digte af <i>Adia Frost</i>	64
Til venner og gamle elever! Af <i>Povl Hansen</i>	74
Ved sommerskolens slutning af <i>Bodil Lange</i>	75
Fra Vallekilde højskole af <i>Uffe Grosen</i>	76
Uddrag af brevveksling mellem højskoleforstander Ernst Trier, Vallekilde, og hans hustru Marie, f. Abel, ved <i>Povl Hansen</i>	110
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole	118
Elevholdet vinteren 1930—31	119
Elevholdet sommeren 1931	122
Meddelelser	125
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening	127

